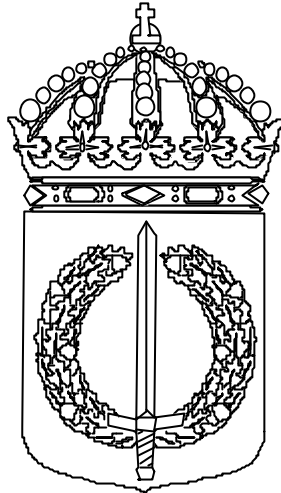

Datum
01-05-17

Beteckning
19 100:1022
Ex ____ ()

FÖRSVARSHÖGSKOLAN

C UPPSATS

<i>Författare</i> Mj Peter Lord	<i>Förband</i> P 10	<i>Kurs</i> ChP 99 - 01
<i>FHS handledare</i> Dr Gunnar Åselius, Övlt Tommy Jeppsson		
<i>Uppdragsgivare</i> FHS SI		
Blitzkrieg ett utvecklat koncept eller slumpens skördar? En historisk studie om fälttågen mot Polen 1939, Frankrike 1940 och Ryssland 1941, genomfördes efter en utvecklad krigföringsmetod		
<p>Tysklands Blitzkrieg under början av andra Världskriget har studerats ur många perspektiv både avseende de militära operationerna och den förda politiken. Detta arbete granskar om konceptet var en genomarbetad krigföringsmetod eller tillkom efter hand mellan och under fälttågen. Den period som studeras är åren 1939-41 och de tre fälttåg som nämns ovan. Utgångspunkten är vad olika författare har skrivit i denna fråga och syftet är att studera vad de anser om Blitzkrieg som ett koncept eller inte. Kopplingen de till teorier om manöverkrigföring som lanserats under senare år granskas också. Dessa teorier hänvisar ofta till Blitzkrieg som ett praktiskt exempel på manöverkrigföring.</p> <p>Studien sker genom besvarandet av ett antal frågeställningar. Var Blitzkriegskonceptet utvecklat före kriget? Vem drev på utvecklingen Vad orsakade framgången i Frankrike? Vad fick Wehrmacht att köra fast vid Operation Barbarossa? De skall ge underlag för den diskussion som avslutar uppsatsen och som skall försöka utröna huruvida Blitzkrieg var ett genomtänkt koncept.</p> <p>Nyckelord: Blitzkrieg, Manöverkrigföring, Tyskland och Andra Världskriget</p>		

INNEHÅLLS- OCH BILAGEFÖRTECKNING.

<u>INNEHÅLLS- OCH BILAGEFÖRTECKNING.</u>	1
<u>1. INLEDNING</u>	3
<u>1.1 BAKGRUND</u>	3
<u>1.2 SYFTE, PROBLEMFÖRMULERING OCH FRÅGESTÄLLNINGAR</u>	3
<u>1.3 METOD OCH MATERIAL</u>	4
<u>1.3.1 De tyska generalerna</u>	5
<u>1.3.2 De anglosachsiska historikerna</u>	6
<u>1.3.3 De tyska historikerna</u>	7
<u>1.3.4 Manöverkrigföringsteoretikerna</u>	8
<u>1.4 BEGREPP</u>	8
<u>2. MANÖVERKRIGFÖRING</u>	9
<u>2.1 RICHARD SIMPKIN</u>	10
<u>2.2 ROBERT LEONHARD</u>	11
<u>2.3 WILLIAM S. LIND</u>	12
<u>2.4 SAMMANFATTNING AV MANÖVERKRIGFÖRING</u>	13
<u>3. BLITZKRIEG: FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖRE ANDRA VÄRLDSKRIGET</u>	14
<u>3.1 SKAPANDET AV PANSARTRUPPERNA</u>	14
<u>3.2 DE TYSKA GENERALERNA</u>	17
<u>3.4 DE ANGLOSACHSISKA HISTORIKERNA</u>	18
<u>3.5 DE TYSKA HISTORIKERNA</u>	19
<u>3.6 SLUTSATSER, FRAMTAGANDE AV BLITZKRIEG MYT ELLER REALITET?</u>	21
<u>4. FÄLTÅGET MOT POLEN 1939</u>	23
<u>4.1 FÖRUTSÄTTNINGAR</u>	23
<u>4.2 DE TYSKA GENERALERNA</u>	24
<u>4.3 DE ANGLOSACHSISKA HISTORIKERNA</u>	26
<u>4.4 DE TYSKA HISTORIKERNA</u>	27
<u>4.5 SLUTSATSER, BLITZKRIEG ELLER ARVET FRÅN SCHLIEFFEN?</u>	28
<u>5. FÄLTÅGET MOT FRANKRIKE 1940</u>	31
<u>5.1 FÖRUTSÄTTNINGAR</u>	31
<u>5.2 DE TYSKA GENERALERNA</u>	33
<u>5.3 DE ANGLOSACHSISKA HISTORIKERNA</u>	35
<u>5.4 DE TYSKA HISTORIKERNA</u>	40
<u>5.5 SLUTSATSER, VAR "SICHELSCHNITTPLANEN" FRUKTEN AV ETT BLITZKRIEGKONCEPT?</u>	

<u>6.</u>	<u>OPERATION BARBAROSSA 1941</u>	46
6.1	<u>FÖRUTSÄTTNINGAR</u>	46
6.2	<u>DE TYSKA GENERALERNA</u>	47
6.3	<u>DE ANGLOSACHSISKA HISTORIKERNA</u>	52
6.4	<u>DE TYSKA HISTORIKERNA</u>	57
6.5	<u>SLUTSATSER: VARFÖR MISSLYCKADES BARBAROSSA?</u>	59
<u>7.</u>	<u>SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION</u>	62
7.1	<u>UTVECKLINGEN AV BLITZKRIEG INNAN KRIGET</u>	63
7.2	<u>FRAMGÅNGEN I POLEN OCH FRANKRIKE</u>	63
7.3	<u>MISSLYCKANDET I RYSSLAND</u>	64
7.4	<u>MYTEN OM BLITZKRIEG</u>	65
<u>8.</u>	<u>KÄLLOR</u>	67
8.1	<u>DE TYSKA GENERALERNA</u>	67
8.2	<u>DE ANGLOSACHSISKA HISTORIKERNA</u>	67
8.3	<u>DE TYSKA HISTORIKERNA</u>	67
8.4	<u>MANÖVERKRIGFÖRINGSTEORETIKER</u>	68
8.5	<u>ÖVRIGA</u>	68
8.6	<u>INTERNET</u>	68
<u>10.</u>	<u>ABSTRACT</u>	69
<u>11.</u>	<u>BILAGOR</u>	70
11.1	<u>KARTA ÖVER FÄLTTÅGET MOT POLEN</u>	70
11.2	<u>KARTOR ÖVER FÄLTTÅGET MOT FRANKRIKE</u>	70
11.3	<u>KARTOR ÖVER OPERATION BARBAROSSA</u>	70

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Manöverkrigföring är ett begrepp som uppstått under senare år. De teoretiker som är verksamma och skriver om ämnet, hänvisar ofta till Tysklands krigföring under andra världskriget framförallt mellan åren 1939-41.¹ Det tyska Blitzkriegskonceptet med anor från infiltrationstaktiken under första världskriget, används ofta som en modell för att beskriva hur manöverkrigföring skall genomföras. Blitzkrieg borde därför vara en genomtänkt krigföringsmetod som använts till att nå ett snabbt avgörande för att uppnå de av den politiska ledningen utstakade strategiska målen. Det var den militära ledningen i Tyskland som hade ansvaret för planering och genomförande av fälttågen. Vid en snabb granskning kan det tyckas som om denna hade ett färdigt Blitzkriegskoncept att använda för detta.

1.2 Syfte, problemformulering och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka om bilden av Blitzkrieg som en genomtänkt krigföringsmetod är relevant. Undersökningen genomförs i form av en granskning av litteraturen om tre olika militära operationer åren 1939-41: (Fälttåget mot Polen 1939, fälttåget mot Frankrike 1940 samt operation Barbarossa t.o.m. december 1941.)

Vilken är den bild som de olika författarna ger av Blitzkrieg?

Uppsatsen kommer att jämföra de olika författarnas skildringar med ett antal frågeställningar som grund. Svaren på frågeställningarna blir de slutsatser som sedan kommer att jämföras mot tre utvalda teorier om manöverkrigföring. Har de historiska parallellerna någon betydelse för dessa teorier?

¹ Robert Leonhard *The art Of Maneuver* Presidio Novato CA 1994, William S Lind *Manoeuvre Warfare Handbook* Westview Boulder 1985, Richard E. Simpkin *Race to the Swift* Brassey's London 1985

De frågeställningar som jag skall försöka besvara är följande:

Var Blitzkrieg ett före kriget utvecklat krigföringskoncept? Om det nu var det, vem drev på den utvecklingen? Användes det ett sådant koncept på den strategiska och operativa nivån vid planeringen och genomförandet av fälttågen mot Polen, Frankrike och Ryssland?

Var Blitzkriegkonceptet också orsaken till de tyska framgångarna i fälttågen mot Polen och Frankrike eller berodde dessa på andra faktorer?

Varför misslyckades tyskarna i operation Barbarossa?

1.3 Metod och material

Eftersom pansarvapnet är ett viktigt instrument i Blitzkriegkonceptet, har jag valt att beskriva dess utveckling i Tyskland innan kriget. Jag begränsar skildringen av de olika fälttågen till de händelser som belyser ett användande av Blitzkrieg; fälttåget mot Polen tom 14 september, 1939, fälttåget mot Frankrike fram till den allierade evakeringen från Dunkerque och fälttåget mot Ryssland tills det körde fast vid Moskva den 5 december 1941.

Granskningen utgår ifrån arméförbandens verksamhet eftersom Blitzkrieg är en landkrigföringsmetod. Flygvapnet behandlas endast när det genomför direkt understödjande verksamhet av arméförbandens strid.

Det finns enormt mycket material som skildrar det andra världskriget. Jag har därför gjort ett urval och i avsikt att försöka få en stor bredd i faktaunderlaget, har jag delat in materialet i tre grupper: De tyska generalerna; de anglosachsiska historikerna och de tyska historikerna.

Jag har använt mig av tre stycken böcker som behandlar manöverkrigföring och som skall ge en teoretisk jämförelse med Blitzkriegkonceptet.

Granskningen utgår ifrån vad varje grupp skrivit om de olika fälttågen och om de har svar på frågeställningarna. Utifrån dessa svar har jag sedan dragit slutsatser och ställt dessa mot de tre teorierna om manöverkrigföring.

1.3.1 De tyska generalerna

De granskade memoarerna skrevs några år efter andra världskriget.² Författarna försäkrar att de inte har bearbetat händelserna utan de är återgivna precis som de upplevdes. Författarna är historiska aktörer med egna erfarenheter från händelserna före kriget samt de tre fälttågen. De innehade olika positioner under dessa händelser, vilket ger en bra bild av hur de upplevdes på olika nivåer i den tyska armén. Guderian var den som var med och utvecklade pansarvapnet. Han deltog dessutom i de tre fälttågen som förbandschef på olika nivåer och kunde själv praktisera de teorier som han framfört med stor iver. Manstein var den som gav idén till hur Frankrikefälttåget skulle genomföras. Han var med i planeringen av Polenfälttåget och var förbandschef under inledningen av Operation Barbarossa. Mellenthin var stabsofficer i olika tyska divisioner under Polen- och Frankrike fälttågen. Det är exempel på den spännvidd som dessa memoarer ger från den taktiska över den operativa till den strategiska nivån.

Författarna ger en koncentrerad och klar redogörelse till hur striderna förlöpte på de olika frontavsnitten under de tre fälttågen. De tre författarna var skickliga yrkesmän som kunde utnyttja pansarförbandens rörlighet och eldkraft till det yttersta.

Främsta kriteriet varför jag valt dessa tre verk är att de används som referenslitteratur av de tre manöverkrigföringsteoretikerna när de vill beskriva hur manöverkrigföring förhåller sig till tyskarnas Blitzkrieg.

² Heinz Guderian: *Panzer Leader* Da Capo Press Inc. New York 1996 (1952), Erich Von Manstein: *Lost Victories* Methuen and Co Ltd London 1958, F. W. Von Mellenthin: *Panzer Battles* Ballantine Books New York 1956,

För att få ett komplement till memoarerna har jag dessutom till denna grupp införlivat två böcker som kan betraktas som biografier.

Den ena är skriven av Liddell Hart och grundar sig på hans samtal han hade med de tyska generalerna efter kriget. Den andra är skriven av Mellenthin och skildrar de tyska generaler som han kom i kontakt med under andra världskriget.³

1.3.2 De anglosachsiska historikerna

Jag har använt mig av två verk som beskriver andra världskrigets historia.⁴

De får anses som standardverk i skildringen av detta krig och representerar den anglosachsiska traditionen i historieskrivning. Syftet är att ge en bild av hur Blitzkrieg uppfattades av den segrande sidans historieskrivning.

Liddell Hart betraktas som en av dem som innan andra världskriget var ledande teoretiker angående hur stridsvagnar skulle användas inom krigföringen. Han bygger sin redogörelse för hur tyskarna genomförde fälttågen på sina samtal med de tyska generalerna efter kriget. Han vill gärna vinkla sin skildring mot och visa hur påverkade dessa generaler var av hans teorier.

John Keegan är en ansedd militärhistoriker och han ger en mycket klar bild av de olika orsakerna till tyskarnas framgångar och misslyckanden i de olika fälttågen.

Jag har dessutom när jag granskat de olika fälttågen kompletterat dessa två verk med ytterligare skildringar av de olika fälttågen.⁵

³ Basil H Liddell-Hart: *The German Generals talk* New York 1948 F. W. Von Mellenthin: *German Generals of WW II, as I saw them*. University of Oklahoma press, Norman 1977

⁴ John Keegan: *The Second World War* Pimlico London 1997 och Basil Liddel-Hart: *Andra Världskrigets historia del I* Hazras Uppsala 1970

⁵ Alan Clark: *Barbarossa The Russian-German Conflict 1941-1945*. Hutchinson and Co Ltd London 1965, Len Deighton: *Blixtkrig* Atlantis Stockholm 1979, Barry A Leach: *German strategy against Russia 1939-41*. Oxford University Press 1973, Kenneth Macksey *Guderian Creator of the Blitzkrieg* New York 1976

Len Deighton ger en noggrann och inträngande skildring om skapandet av pansarvapnet och hur det användes av tyskarna under fälttågen i Polen och Frankrike.

Barry Leach skildrar operation Barbarossa och framförallt hur strategin påverkades utifrån de erfarenheter man haft i de tidigare fälttågen och krigsmaktens utveckling innan kriget.

Alan Clark skildringar av operation Barbarossa beskriver ingående hur fälttåget genomfördes. Det ger en mycket bra förklaring till varför fälttåget misslyckades.

Mackseys biografi om Guderian ger kompletterande bild till dennes memoarer.

1.3.3 De tyska historikerna

Det verk jag valt för min granskning är den engelska översättningen av den officiella tyska historieskrivningen *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*.⁶ Det är ett väl genomarbetat och innehållsrikt verk som beskriver Tysklands krigföring under det andra världskriget utifrån militära, politiska och ekonomiska utgångspunkter.

Verket har sammanhållits av ”The research institute of military history” som består av ett antal tyska historiker som skrivit olika delar i boken. Verket ger enligt min uppfattning en aktuell bild av det andra världskriget och använder sig också av många ryska källor.

Till den här gruppen har jag valt att tillföra Stellan Bojerud och hans skildring av det polska fälttåget eftersom han i huvudsak bygger sin skildring på tyska källor.⁷

⁶ Diverse författare: *Germany and the Second World War volume I-IV*. Oxford University Press 1991

⁷ Red. Kent Zetterberg och Gunnar Åselius *Historia, Krig och Statskonst*. Stellan Bojerud *Blixtkriget i Polen – myter och realiteter*. Probus Stockholm 2000

Han refererat till den tyske historikern Karl-Hans Freisers verk *Blitzkrieg-Legende* ger intressanta infallsvinklar till besvarandet av frågeställningarna.

1.3.4 Manöverkrigföringsteoretikerna

Jag har valt ut tre stycken författare som beskriver manöverkrigföring utifrån olika utgångspunkter.⁸ Simpkin och Leonhard behandlar ämnet utifrån den strategiska och operativa nivån. Lind uppehåller sig kring ämnet främst utifrån en taktisk nivå. Dessa författare förtydligar sina teorier med historiska exempel. Tyskarnas krigföringsmetoder under första och andra världskriget är ofta förekommande sådana.

1.4 Begrepp

Med den *militära ledningen* avses OKH (*Oberkommando der Heeres*) och cheferna för de operativa arméförbanden ned t.o.m. armégrupp.

Med *politiska ledningen* avses Hitler (eftersom han var både statschef och ÖB) samt hans militära ledningsorgan OKW (*Oberkommando der Wehrmacht*).

Tyngdpunkt: är min egen översättning av tyskans *Schwerpunkt*. Lind och Leonhard översätter det till det engelska *main effort*. Det kan förklaras med att ett förband utses till tyngdpunkt dit man sedan kraftsamlar resurserna. Exempel på resurser är pansarvärn, artilleri, flygunderstöd mm.

Ett *koncept* anser jag skall ge en klar bild av hur något skall genomföras. Det skall vara enkelt att förstå och kunna tillämpas av samtliga deltagare i verksamheten.

⁸ Se not 1

2. Manöverkrigföring

De teorier som jag använder mig av när jag jämför slutsatserna mot varandra är de teorier om manöverkrigföring som finns idag. Manöverkrigföring har använts genom historiens lopp, men som begrepp började det lanseras under mitten på 1980-talet. En bidragande orsak var det rådande militära läget i Europa. NATO styrkorna var visserligen underlägsna till antal men man ansåg sig ha ett tekniskt övertag vilket kunde utnyttjas till en annan typ av krigföring än den som användes av amerikanerna i Europa under andra världskriget. Vissa militärteoretiker ansåg att den formen av utnöttningskrigföring var fel tillvägagångssätt vid genomförandet av militära operationer. Istället lanserades nu teorier som byggde på att den tekniska överlägsenheten skulle utnyttjas till och utmanövrera Warszawapakten.⁹ De ansåg att det var fel att kraftsamla de militära resurserna till att förintna huvuddelen av fiendens styrkor och att krigföring inte bygger på matematiska beräkningar.¹⁰ De lanserades en teori kring krigföring som byggde mer på att förekomma och påverka fiendens vilja genom och ställa honom inför ett olösbart dilemma. Dessa teoretiker hämtade också sina exempel från skilda epoker och kulturer i historien för att underbygga sina teser. Sun-Tzu, Djingis Khan, marskalk Tuchatjevskij och Guderian var militära befälhavare som hade praktiska erfarenheter av manöverkrigföring.

Från Tyskland hämtades exempel som kunde belysa genomförandet av manöverkrigföring på operativ och taktisk nivå. Moltke och Schlieffen hade lagt en grund eftersom de utvecklade Tysklands möjligheter till att genomföra en operation som byggde på en mobilisering och förflyttning av trupperna till ett urlastningsområde. Därifrån skulle sedan motståndaren genom snabba marscher överflyglas och förintas i ett avgörande slag. För att bryta dödläget på västfronten lanserade tyskarna ett nytt sätt och genomföra sina anfall.

⁹ Foreword General Donn A. Starry US Army (Retired) Simpkin sid vii-xii

¹⁰ Leonhard sid 136

Tungt beväpnat infanteri som kallades stormtrupper kringgick fiendens starka försvar och anföll honom på djupet. Dessa stormtrupper medförde själva allt understöd och kunde på så sätt bryta det taktiska dödläget.¹¹ De hade inte den operativa rörlighet som krävdes därför kunde inte tyskarnas offensiver under 1918 komma till ett avgörande. Det har hävdats att Gulf-kriget genomfördes enligt ett manöverkrigföringskoncept. Men till stora delar var det ett utnötningskrig som hade som mål och förinta Saddam Husseins republikanska garde.¹²

2.1 Richard Simpkin

Simpkin uppehåller sig i huvudsak på den strategiska och taktiska nivån när han redogör för sina teorier. Enligt Simpkin är krigföring den sista utvägen för att uppnå ett politiskt och ekonomiskt mål. Framgång uppnår man genom att förekomma fienden eller genom att uppnå en inledande överraskning. Det strategiska målet skall styra de uppdrag som skickas ned i systemet. De skall dessutom ta hänsyn till fiendens styrkor och resurser. Att erövra mark har inget egenvärde, utom om det är en för fienden viktig resurs. Befälhavare på olika nivåer skall ta kalkylerade risker och utnyttja de tillfällen som uppstår på slagfältet. Dessa kan vara rena turen eller hos fienden framtvingande misstag. Det handlar om att vinna viljornas kamp genom överraskning eller med ett tempo som tvingar motståndaren att till slut ge upp. Framgång i manöverkrigföringen uppnås genom den sammanlagda effekten av tid, insatta förband och rörligheten (momentum is mass, time and velocity).¹³ Simpkin hävdar att det inte finns något Blitzkriegkoncept, han har inte lyckats finna något nedskrivet sådant.¹⁴

¹¹ Deighton sid 140

¹² Ibid sid 268

¹³ Simpkin sid 22

¹⁴ Ibid sid 25

Däremot utvecklade tyskarna en typ av krigföring som byggde på de idéer som Moltke, Schlieffen och von Seeckt lanserat. Pansarförbanden var ett instrument för att verkställa dessa. Det var deras ledningsfilosofi som skapade förutsättningar för att besegra fienden. Enligt Simpkin genomförde tyskarna både utnötnings- och manöverkrigföring. Operation Barbarossa är ett typexempel med sina pansarstötter och förintelseslag. Tyska chefer var extremt duktiga på att genomdriva sin vilja i krigföringen på taktisk nivå.¹⁵ Enligt Simpkin vann sällan tyskarnas pansarförband avgörande segrar på operativ och strategisk nivå.¹⁶

2.2 Robert Leonhard

Grunderna för manöverkrigföringen är enligt Leonhard rörelse, skicklighet och den mänskliga sidan av krigföringen. Du skall besegra fienden med andra medel än att attackera hans styrka. Liksom Simpkin uppehåller han sig i huvudsak på den operativa nivån. Du skall förekomma fienden och helst besegra honom innan striden börjar. Du skall förvirra fienden så att han inte kan koncentrera sig på att uppnå sina mål. Slutligen skall du upplösa fienden genom att anfälla hans mest sårbara punkt. Snabb rörelse mot denna sårbara punkt är viktig eftersom det demoraliserar fienden. Vikten av sammansatta styrkor poängteras av Leonhard. På så sätt kan du alltid utsätta fienden för taktiska dilemman. Slutligen spelar psykologin en viktig roll; krigföring är en kamp mellan viljor.¹⁷ Leonhard menar att tyskarnas Blitzkrieg härstammar från infiltrationstaktiken. Tyskarna blev enligt Leonhard besegrade av en samtida motståndare som var ännu bättre på och utnyttja teorier kring krigföring, nämligen ryssarna.¹⁸

¹⁵ Simpkin sid 29-31

¹⁶ Ibid sid 35

¹⁷ Leonhard sid 79-80

¹⁸ Leonhard sid 49-50 och 52

2.3 William S. Lind

Lind hämtar sina exempel i huvudsak ifrån den taktiska nivån där också hans teorier är mest tillämpliga. Lind beskriver manöverkrigföringen utifrån de teorier som framförts av överste Boyd (en pensionerad amerikansk flygvapenöverste). Boyd grundar sin teori på de erfarenheter han erhöll som jaktpilot under Koreakriget. Dessa erfarenheter tillämpade han sedan vid olika studier av landkrigföring. Teorierna kan sammanfattas på följande sätt. Krigföring är en form av tidstävlan uppdelad i cykler. Denna fas kallar Lind för "Boycykeln" eller OODA loopen (Observation, Orientation, Decision och Action) Den sida i krigföringen som går igenom dessa cykler snabbast får ett enormt övertag över motståndaren. Enligt Lind kräver det också att du har ett decentraliserat ledningsförhållande, eftersom varje chef på fältet måste agera utifrån sin egen OODA-loop.¹⁹ Varje cykel består av en observationsfas, en orienteringsfas, en beslutsfas och en handlingsfas. I den första fasen observerar du fienden och terrängen runtomkring dig. I orienteringsfasen gör du dig en mental bild av den observationen. På grundval av denna så fattas ett beslut. Utifrån beslutet sker handling i form av att order ges ut. På det taktiska och operativa planet måste du dessutom gå igenom tre mentala "filter". Dessa filter är uppdragstaktik, tyngdpunkt och styrka och svagheter.²⁰ För att lyckas måste uppdragstaktik tillämpas vilket innebär att den överordnade chefen talar om vad som skall åstadkommas. Tyngdpunkten är den enhet som är viktigast, alla andra skall understödja denna. Styrka och svagheter är beroende av var fienden finns och var han har sina luckor, där en kringgång skall genomföras. Lind är en beundrare av den tyska krigföringen dock utan att uppehålla sig vid Blitzkrieg.

¹⁹ Lind sid 5-6

²⁰ Lind använder begreppen "mission type orders", "main effort" eller "schwerpunkt" samt "surfaces and gaps". Jag har försökt översätta dessa till svenska. sid 13-19

Han beskriver ofta manöverkrigföring på taktisk nivå och blandar friskt med historiska exempel från de båda världskrigen. Det spelar heller ingen roll om det är ett anfall med infanteri vid Carporetto 1917, eller en defensiv operation med en pansardivision vid östfronten 1942.²¹

2.4 Sammanfattning av manöverkrigföring

Teorierna om manöverkrigföring kan vid ett första påseende vara väldigt lika. Men de skiljer sig åt på några punkter. Simpkin utgår närmast ifrån en vetenskaplig utgångspunkt när han med en formel försöker bekräfta sina teorier. Hans verk är väldigt komplext och kan vid en första genomläsning vara svår att förstå. Men hans teori känns därför väldigt genomarbetad och han får väl anses utgöra grunden för den moderna manöverkrigföringsteorin. Leonhard bygger mycket av sina teorier utifrån Simpkin. Han är mer anpassad för de förhållanden som USA ställs inför som den enda supermaktens upprätthållande av "världspolisskapet". Lind och sin sida utgår helt på det taktiska planet och har i princip skrivit en grundläggande teori för utövandet av ledarskap inom den amerikanska marinkåren.

Teorierna har därför en spännvidd över det Strategiska, operativa och taktiska planet. I denna uppsats används de främst som grund till och förklara Blitzkrieg på det strategiska och operativa planet.

²¹ Lind sid 11 och 19

3. BLITZKRIEG: Förutsättningarna före andra världskriget

3.1 Skapandet av pansartrupperna

Versaillesfreden innebar hårda villkor för Tyskland och dess försvarsmakt. Armén fick endast bestå av 100 000 man och ett fåtal artilleripjäser. Generalstaben förbjöds, flottan reducerades till ett minimum och ett flygvapen var heller inte tillåtet. Chef för riksvärnet (*Reichswehr*) blev generalöverste Hans von Seeckt. Han ansåg att tiden som nu låg framför Tyskland var en övergångsperiod. Riksvärnet skulle tränas och utbildas mot en återupprustning. Generalstabens funktioner behölls i det s.k. *Truppenamt*.²² Utbildningen av officerare och underofficerare blev särskilt viktig. Enligt ett förslag från von Manstein under dennes tjänstgöring på *Truppenamts* operativa avdelning skulle varje soldat och officer utbildas mot en nivå högre än den de innehade.²³ Dessutom påbörjades utvecklingen av pansartrupperna på initiativ av Guderian. Han har mer än någon annan fått stå som symbol för det tyska pansarvapnets utveckling. Guderian kombinerade stridsvagnen som vapen med den infiltrationstaktik som tyskarna använde på västfronten 1918 och sina egna erfarenheter av radion till ett krigföringskoncept som vi benämner Blitzkrieg.²⁴ Inledningsvis spelade slumpen en stor roll. Guderian blev kommenderad till *Truppenamt* och dess motoriserade transportdepartement i januari 1922.

Eftersom Guderian önskade praktisk erfarenhet före stabskommenderingen tjänstgjorde han vid 7 motoriserade transportbataljonen fram till april 1922. När han anmälde sig för sin nya chef vid *Truppenamt* erhöll han besked om en ny placering vid transportdepartementets verkstad.

²² Wilhelm Deist: *The Rearmament of the Wehrmacht Germany and the Second World War volume I* sid 377

²³ F. W. Von Mellenthin: *German Generals of WW II, as I saw them*. University of Oklahoma press, Norman 1977 sid 23

²⁴ Deighton sid 152

Guderian blev nu tvungen att lära sig allt om motoriserade transportfordon från grunden. Han fick god hjälp av dem som hade erfarenhet från stridsvagnsstrid under det föregående kriget. Dessutom studerade han vad fransmännen och framförallt britterna kommit fram till. År 1923 hade britterna skapat den första fristående stridsvagnskåren utgående ifrån Fullers idéer. Fuller blev den främsta inspirationskällan för Guderian, även om Liddell Hart utgett sig för att vara den som inspirerat Guderian och de andra tyska generalerna. (Enligt Macksey verkar det ha varit så att Liddell Harts inflytande ökade efter de kontakter han hade med Guderian efter andra världskriget!²⁵) Guderians arbete fortsatte. Från slutet av 20-talet blev han mer och mer övertygad om betydelsen av pansardivisioner som organisationsenheter. Övertygelsen stärktes efter organiserandet av en sådan enhet inför sommarmanövrarna 1929. Även om det bara var motorcyklarna och spaningsbilarna som var riktiga fordon; stridsvagnarna var attrapper, stärktes Guderian i sin övertygelse. En allsidigt sammansatt styrka bestående av stridsvagnar, pansrade trupptransportfordon, självgående artilleri understött av flyg var framtidens främsta instrument i krigföringen.²⁶ Britternas lyckade försök med radiokommunikation stärkte Guderians övertygelse om betydelsen av ett fungerande sambandssystem inom pansarförbanden.²⁷ Efter det Hitler blivit kansler ökade rustningen av armén både avseende personal och material. Produktionen av pansrade fordon ökade och Hitlers entusiasm för det nya vapenslaget väcktes vid ett besök på Kummersdorf försöksplats. Vid en förevisning skall han ha yttrat ”Det är precis vad jag behöver, det här är just det jag vill ha!”²⁸

²⁵ På sidan 20 i *Panzer Leader* nämns Liddell Hart. Men inte i den tyska originalutgåvan *Erinnerungen eines Soldaten!* Mackesey sid 40-41, Guderian sid 20

²⁶ Guderian sid 24.

²⁷ Deighton sid 153

²⁸ Guderian sid 30, Macksey sid 58 och Deighton sid 153 och Deist sid 433. Vad det innebar för utvecklingen av Blitzkreig behandlas senare i texten.

Dessförinnan hade, trots den lyckade manövern 1929 Guderians idéer om en pansardivision, stött på motstånd och kritik. Kavalleriet kände sig hotat eftersom dessa motoriserade enheter reducerade deras roll till att omfatta främst spaning. Men även i högre militära cirklar väcktes farhågor avseende vad införandet skulle få för konsekvenser för armén som helhet.²⁹

Armén värderade istället möjligheten till offensiv krigföring i Moltkes och Schleiffens anda. Chefen för generalstaben general Beck gav ut ett memorandum ”Arméns ökade offensiva kapacitet”. Grundtanken var att trots den ökade mobiliteten skulle armén fortfarande genomföra ett defensivt försvar på flera fronter. Men de pansrade enheterna gav denna strategiska defensiv offensiva möjligheter att bryta ett dödläge. Moltkes och Schleiffens planer om tvåfrontsrig blev aktuella igen, defensiv genom att agera genom taktisk offensiv blev nu möjligt.³⁰ Beck ansåg att varje armékår skulle förstärkas med en pansarbrigad. Dessa skulle genomföra följande uppgifter: 1) Understöd av infanteriet, 2). pansarvärnsförsvar och 3) operationer i samverkan med andra motoriserade styrkor. Beck ansåg särskilt punkten 3 vara viktig eftersom den kunde garantera framgång mot ett starkt försvar. Det som skilde Becks idéer från Guderian var att den senare inte ville bryta pansardivisionen som organisatorisk enhet.³¹ Becks syfte var att öka hela arméns rörlighet och på så sätt uppnå de operationella möjligheter det medgav. Efter en hård kamp med general Beck lyckades Guderian övertyga honom och de första tre pansardivisionerna organiserades i oktober 1935. Guderian blev utnämnd till generallöjtnant och chef över XVI armékåren som innehöll dessa tre divisioner. Den tog en aktiv del i ockupationen av Österrike. Efter ockupationen uppdagades en del brister bl.a. gick 30 % av stridsvagnarna sönder vid inmarschen. Det förelåg också bristfälliga resurser för underhåll, bärgning och reparation.³²

²⁹ Deist sid 432.

³⁰ Ibid sid 434

³¹ Ibid sid 435

³² Macksey sid 71. Guderian sid 54

Utvecklingen fortsatte och vid krigsutbrottet 1939 förfogade tyskarna över sex pansardivisioner som tillsammans innehöll 2997 stridsvagnar. Av dess stridsvagnar var endast 309 av de modernare PzKW III och IV.³³

Instrumenten för att föra ett Blitzkrieg var nu klara. Hitler hade i utvecklandet av pansartrupperna med dess pansardivisioner ett instrument som kunde garantera honom snabba segrar till lands. Men innebar det att han förfogade över ett utvecklat Blitzkriegskoncept? Och varifrån härstammar termen Blitzkrieg?

3.2 De tyska generalerna

Av Mansteins skildring går det ej att utläsa om Blitzkrieg utvecklats innan kriget.

Guderian hade naturligtvis idéer om hur pansarförbanden skulle användas. Men han mötte motstånd när han ville genomföra sina idéer.³⁴ Hur krigföringen skulle genomföras beskriver han tydligt i sin bok.³⁵ Men även i den beskrivningen ser man hur påverkad han är av infiltrationstaktiken. Genom att tillföra stridsvagnar uppnår man större rörlighet som kan bibehållas efter genombrottet. Fienden hinner inte omgruppera sina reserver.³⁶

Enligt Liddell Hart var även general Thoma inne på att det fanns motstånd mot de nya idéerna, framförallt från de äldre generalerna.³⁷

Mellenthin understryker vad som tidigare sagts. Det fanns ett motstånd mot mekanisering och Guderian fick kämpa hårt för att få genomslag för sina idéer.³⁸

³³ Bojerud sid 164-65

³⁴ Guderian sid 21, 24-26, och 30

³⁵ Ibid sid 39-46

³⁶ Ibid sid 41-42

³⁷ Basil H Liddell-Hart: *The German Generals talk* New York 1948 sid 91-92

³⁸ F. W. Von Mellenthin: *German Generals of WW II, as I saw them*. University of Oklahoma press, Norman 1977 Sid 88-90

3.4 De anglosachsiska historikerna

Keegan nämner att termen Blitzkrieg var skapad av reportrar i väst för att beskriva vad som drabbade Polen i september 1939. Den tyska armén kände inte till begreppet innan dess.³⁹ Han beskriver inte hur det genomförs men termen Blitzkrieg är passande på det som drabbar Polen.⁴⁰

Liddell Hart påpekar att det var britterna med sina teorier om ”*Lightning war*” som gett upphov till termen.⁴¹ Tyskarna hade ingen modernt uppbyggd krigsmakt, men man hade skapat förband av en ny typ. Det han syftar på är tyskarnas sex pansardivisioner, fyra motoriserade infanteridivisioner och fyra motoriserade och fyra delvis motoriserade kavalleridivisioner. Han nämner också att det fanns teorier om rörlig krigföring som förfäktades främst av Guderian.⁴²

Len Deighton anger att ordet inte har tyskt ursprung. Guderians stabschef general Walter Nehrig påpekar detta faktum för Deighton i ett brev. Det kan också finnas ett annat ursprung; en artikel publicerad i Time 25 september 1939.⁴³ Len Deighton anser att konceptet inte fanns innan kriget. Det tyska fälttåget hade vunnits enligt gammal tysk militär filosofi. Snabbhet var inget nytt för den tyska armén. Moltke och Schlieffen byggde sin krigföring på snabba marscher och omfattning av motståndaren. Pansarförbanden var den nya tidens stormtrupper som genomförde infiltrationstaktik enligt första världskrigsmodell. Det som var fördelen var att dessa hade den operativa rörlighet som saknats i första världskriget.⁴⁴

³⁹ Keegan sid 45

⁴⁰ Ibid sid 54

⁴¹ Liddell Hart sid 39

⁴² Ibid sid 33

⁴³ Deighton sid 132-33, samt hans not på sid 133.

⁴⁴ Ibid sid 127-32 och 134

Kenneth Macksey hävdar att det var Hitler som myntade begreppet 1936 för att i rent propagandasyfte försköna det krig han ämnade genomföra.⁴⁵ Han belyser också motsättningen som rådde mellan de tyska generalerna. En orsak kan vara den stora representationen av artillerister bland Wehrmacht högre chefer. De var proportionellt fler där än i armén som helhet. Det kan förklara varför Guderians idéer inte fick fullt genomslag.⁴⁶

Brian Leach menar att grunden låg i infiltrationstaktiken från första världskriget. Dessa idéer förfinades av Seeckt när han var chef för *Reichswehr* och levde kvar hos officerarna när *Wehrmacht* bildades. Officerare på olika nivåer utvecklade tankegångarna till taktiska doktriner och i vissa fall truppdrag. Guderian, Lutz och Thoma skapade pansartrupperna. Idén till bandgående artilleri kom från Manstein. Rommel utvecklade taktiken för infanteriet. Under inbördeskriget i Spanien användes flyget på initiativ av Richthofen till direkt understöd av markförband. Student utvecklade luftlandsättningsförbanden. Dessa officerare kunde under de tre fälttågen se sina idéer förverkligas i det som kom att kallas för *Blitzkrieg*. Men de var i sådan ställning att de inte kunde påverka hur idéerna skulle användas strategiskt. Deras överordnade var konservativa och försiktiga. De levde fortfarande i skuggan från nederlaget i första världskriget. Under tiden i *Reichswehr* hade de inte ägnat sig åt strategisk planering. Det är också en förklaring till hur konflikten mellan de två olika skolorna avseende pansarförbandens användning kan ha uppstått.⁴⁷

3.5 De tyska historikerna

Den officiella tyska historieskrivningen här företrädd av Wilhelm Deist, Manfred Messerschmidt och Horst Rohde använder termen *Blitzkrieg* i sin text men beskriver inte närmare vad det innebär.

⁴⁵ Macksey sid 68

⁴⁶ Ibid sid 63

⁴⁷ Leach sid 26-28

Men de beskriver inte hur detta skulle genomföras rent konkret. Däremot gör de en allmän koppling av konceptets användande vid den strategiska och operativa nivån. Så sent som december 1935 hade general Beck utfärdat sitt memorandum där han talade om en defensiv krigföring på flera fronter. Vid ett möte som Hitler hade med militärledningen hösten 1937 ändrades detta. Där planerades införlivandet av Österrike och Tjeckoslovakien med Tyskland. Armén övergav nu sina defensiva planer och påbörjade en mer offensiv planering. Beck insåg inte det inflytande som Hitler nu hade fått på den operativa planeringen utan motsatte sig både annekteringen av Österrike och Sudetlandet. Beck tvingades avgå när han misslyckades med att övertala sina kollegor om att de gemensamt skulle få Hitler att överge sina krigsplaner.⁴⁸ I slutet av augusti 1938 före ockupationen av Tjeckoslovakien fick Hitler operationsplanen föredragen för sig av den nye generalstabschefen general Halder. Hitler delade inte Halders åsikt om hur pansardivisionerna skulle användas. Hitler ville koncentrera dem till 10 armén som skulle avancera från Bayern mot Plzen och Prag. Hitler fick igenom sin vilja.⁴⁹ Det är anmärkningsvärt eftersom ingen tysk politiker sedan Bismarck hade lagt sig i krigföringen på det sätt som Hitler nu gjorde.⁵⁰ I sina direktiv till Wehrmacht belyser Hitler hur operationerna skulle genomföras. Övriga detaljer var av central betydelse och det innebar nya planer för hur mobilisering och uppmarsch skall genomföras. Detta framgår klart i Hitlers direktiv för annekteringen av återstoden av den tjeckiska staten, som han utfärdade 21 oktober och 17 december, 1938. Wehrmacht skulle vara beredd när som helst kunna genomföra en uppmarsch och marschen mot Prag skulle genomföras i ett tempo som hindrade tjeckerna från organiserat motstånd. Hela operationen skulle bygga på överraskning.⁵¹

⁴⁸ Deist sid 527

⁴⁹ Deist sid 533

⁵⁰ Brian Bond *The Pursuit of Victory from Napoleon to Saddam Hussein* Oxford University Press New York 1998 sid 74-75

⁵¹ Manfred Messerschmidt: *Foreign Policy and Preparation for War, Germany and the Second World War I*, sid 677

Motsvarande tankegångar står att finna i operationsplan Vit som gavs ut 3 april, 1939. Kriget mot Polen skulle påbörjas med överraskande angrepp mot den polska krigsmakten för att på så sätt uppnå omedelbar framgång.⁵²

De tyska historikerna kallar det här för Blitzkrieg. Jag tolkar det som deras försök att beskriva den framgång som skall uppnås på strategisk och operativ nivå. Det är inte kopplat mot den typ av krigföring som Guderian beskriver i *PanzerLeader*.⁵³

Bojerud påpekar att termen först användes 1935 i militärtidskriften *Deutsche Wehr*.⁵⁴ Bojerud är av den uppfattningen att det inte fanns en genomtänkt krigföringsmetod. I de citat från Hitler, Halder och Student som han hänvisar till, förnekas det bestämt att ett sådant koncept fanns.

Bojerud hänvisar också till den tyske historikern Karl-Heinz Frieser som hävdar att det inte existerade ett Blitzkriegkoncept.⁵⁵

3.6 Slutsatser, framtagande av Blitzkrieg myt eller realitet?

De tyska generalerna koncentrerar sina framställningar till hur pansarförbanden skall användas. De uppehåller sig inte vid om det var ett Blitzkriegkoncept.

Ingen av de anglosachsiska historikerna beskriver Blitzkrieg som en utvecklad krigföringsmetod. Liddel Hart, Keegan och de tyska historikerna använder termen för att förenkla sin framställning.

Bojerud och Deighton klargör att det inte fanns något utvecklat Blitzkriegkoncept i Tyskland innan kriget.

Även om termen Blitzkrieg använts innan kriget så var det långt till ett koncept accepterat av både den militära och politiska ledningen.

⁵² Ibid sid 688

⁵³ Guderian sid 39-46

⁵⁴ Bojerud sid 175

⁵⁵ Ibid sid 175-76

Däremot hade tyskarna kommit längre än samtida europeiska länder i och med utvecklandet av pansartrupperna.

Eftersom Tyskland valt att organisera sina stridsvagnar i pansardivisioner fick man ett naturligt övertag mot sina blivande motståndare. Det koncept som fanns var den gamla beprövade infiltrationstaktiken samt Moltkes och Schlieffens idéer om kniptågsmanövrar. Pansardivisionerna var en variant av stormtrupperna från första världskriget. Guderians kamp handlade mer om organisatoriska än operativa och taktiska frågor.

Den politiska ledningen d.v.s. Hitler ville ha ett snabbt krigsförlopp. Men den önskan kopplades inte till något Blitzkriegskoncept av den militära ledningen. Planeringen och genomförande utgick från tidigare nämnda traditioner.

Det handlade fortsatt om organisatoriska frågor där Guderian fick stöd av Hitler i utvecklandet av pansardivisionerna men troligtvis beroende på det politiska symbolvärdet i dessa förband.

Hitler såg vid vissa tillfällen dessa förbands möjlighet till snabba förflyttningar, vilket förklarar varför han lade sig i planläggningen av fälttåget mot Tjeckoslovakien. Men detta var också det enda tillfället innan fälttåget mot Frankrike då han skulle i hög grad påverka den operativa planeringen och genomförandet. Han skulle efter det fälttåget ytterligare öka sin inblandning i dessa frågor.

4. Fälttåget mot Polen 1939

4.1 Förutsättningar

Enligt de direktiv som Hitler utfärdade i april 1939 under beteckningen operation Vit, ville han krossa Polens militära styrka. Dessa var utgångsvärdena för OKH när fälttågsplanen skulle utarbetas. Det råder en delad uppfattning om vem som utarbetade fälttågsplanen. Enligt Horst Rohde presenterade Brauchitsch den preliminära planen för Hitler 26 eller 27 april, 1939. Den godtogs av Hitler och utsändes därefter för kommentarer till högkvarteren för armégrupp Nord respektive Syd den 1 maj. Arbetsgrupp Rundstedt i armégrupp Syd och arbetsgrupp 1 i armégrupp Nord insände sina förslag till förändringar den 20 respektive 27 maj. Därefter skedde en del diskussioner mellan OKH och armégrupp Nord hur armégruppen skulle användas i fälttåget. Den färdiga planen kunde presenteras för Hitler 15 maj.⁵⁶ Denna version stöds av de uppgifter som Manstein lämnar i *Lost Victories*. Enligt honom hörde han inte talas om plan Vit förrän tidigt på sommaren 1939.⁵⁷ En annan version framförd av Deighton och Shirer av hur planeringen gick till är följande. Planen för fälttåget gjordes av arbetsgrupp Rundstedt under maj månad. Arbetsgrupp Rundstedt bestod av denne samt Manstein och von Blumentritt.

Planen för fälttåget skall ha presenterats för Brauchitsch 7 maj.⁵⁸

Armégrupp Nord bestod av tredje respektive fjärde armén.

Tredje armén skulle anfalla från Ostpreussen och med del säkra övergångarna över Weichsel och med del anfalla mot Warszawa i syfte att underlätta armégrupp Syds anfall. Fjärde armén skulle anfalla från Pommern och säkra Danzigkorridoren.

⁵⁶ Horst Rohde: Hitlers First Blitzkrieg and its Consequences for North-eastern Europe, *Germany and the Second World War II*, sid 82

⁵⁷ Manstein sid 22

⁵⁸ William L. Shirer: *Det tredje rikets uppgång och fall* Forum Stockholm 1960 andra delen sid 244 och 254, Deighton sid 88-90

Armégrupp Syd skulle fullborda kniptångsmanövern och anfälla från Schlesien och ta övergångarna över Weichsel vid Warszawa.

Dess 14. armé skulle träng rakt österut och ta övergångarna vid Weichsel och skära av polackerna. 10. armén skulle avskära polackerna väster om Warszawa.

8. armén skulle täcka 10. arméns västra flank.

När fälttåget genomfördes vann tyskarna en snabb seger med relativt små förluster. Vad berodde det på? Om det inte fanns något Blitzkriegkoncept och tyskarna inte var numerärt överlägsna, vilka faktorer var det som i så fall spelade in? Var det helt enkelt arvet från Schlieffen som var avgörande?

4.2 De tyska generalerna

Manstein säger att fälttåget i Polen har beskrivits som ett Blitzkrieg. Om man då menar det snabba utförandet och utfallet därav var det unikt i sitt slag.

Men de avgörande faktorerna var enligt Manstein den stora risktagningen när de från västfronten frigjorde det antal divisioner de behövde för anfallet. Hade de allierade utnyttjat den möjligheten det gav dem till fullo, hade kanske utgången i Polen blivit en annan. De polska förbanden slogs med stor tapperhet. Hade de vetat om att Tyskland var angripet i ryggen hade de kanske hållit ut längre än vad de nu gjorde.

Tyskarna hade också ett övertag med hänsyn till det geografiska läget.

Förutsättningarna för en lyckad kniptångsmanöver från Schlesien och Ostpreussen fanns från början. Tyskarnas ledarskap och högre kvalitet på förbanden var också bidragande orsaker till segern. Även om de tyska pansardivisionerna och flyget aktivt bidrog till segern, hade detta ingen avgörande betydelse om inte personalen var tränad för dess nyttjande.

Tyskarnas staber och förband hade en mental beredskap för att utnyttja de nya möjligheterna som uppkommit i och med den ökade rörligheten. Tyskarnas uppdragstaktik genomsyrade krigföringen alltifrån den högsta ledningen ner till underofficerarna vilket återspeglades i den enskilde soldatens goda insatser.

Det var frukten av den träning och utbildning som genomförts i *Reichswehr* under mellankrigstiden.⁵⁹

Guderians skildring av fälttåget är intressant utifrån faktorn ledarskap i krig. Den ger en god inblick i hur han som kårchef ledde sina divisioner och hur han utnyttjade de olika förbandens förmåga i olika situationer.

Vikten av framskjuten ledning blir belyst på ett utmärkt tydliggörande sätt. Hans skildring ger inga direkta svar på vad som föllde avgörandet. Utifrån innehållet får läsaren dra egna slutsatser avseende vilka faktorer som ledde till den snabba segern.⁶⁰

Mellenthin visar också skillnaderna i utnyttjandet av pansarförbanden i den tyska armén. I armégrupp Nord var Guderian chef över XIX. kåren och utnyttjade dess två pansardivisioner och två lätta divisioner som en enhet. Han lyckades därför snabbt tränga in på djupet av polackernas gruppering. I armégrupp Syd spred man ut pansar och de motoriserade divisionerna längs hela sin front.⁶¹

Han pekar också på två avgörande faktorer till fördel för tyskarna. Den första är polackernas brist på modern utrustning.

Den andra är hur den polska militärledningen splittrade sina styrkor genom att försvara gränsnära istället för att dra sig tillbaka och vinna tid. Denna gruppering passade tyskarna som ”hand i handske” eftersom det gav möjlighet att genomföra operationen enligt gammal beprövad kniptångstaktik i Schlieffens anda.⁶²

⁵⁹ Manstein sid 62-63

⁶⁰ Guderian sid 65-84

⁶¹ Ibid sid 5-7

⁶² Mellenthin sid 4

4.3 De anglosachsiska historikerna

Keegan specificerar inte närmare i sin skildring av Polenfälttåget vad som orsakade polackernas nederlag. Han nämner tyskarnas materiella och personella överlägsenhet.⁶³

Enligt Liddell Hart var det polska fälttåget det första exemplet på vad kombinationen pansar och flyg kunde åstadkomma. Förutom den faktorn pekar han på några andra som också hade betydelse för den snabba tyska segern. Den första var den långa gräns som skilde Tyskland och Polen. I och med ockupationen av Tjeckoslovakien uppgick den till 3000 kilometer.

Det innebar att västra Polen var inneslutet från norr och söder av tyskt eller av Tyskland ockuperat territorium. De polska slätterna var lämpliga för snabba framstötter med pansarförband.

Visserligen var vägnätet dåligt utbyggt, men årstiden möjliggjorde framryckning vid sidan av vägarna. Den polska militärledningen disponerade sina förband på ett oklokt sätt. Tyngdpunkten låg alldeles för långt västerut. Vald polsk gruppering baserades på en allt för stor tilltro till den egna förmågan. Dessutom var polackerna övertygade om att de skulle få hjälp från Frankrike och England.

Polackerna hade en hög tilltro till sin förmåga att genomföra snabba motanfall men de hade inte den operativa rörlighet som krävdes för genomförandet. Tyskarna genomförde djupa och snabba framstötter med sina pansar- och motoriserade divisioner, i kombination med Luftwaffes anfall mot knutpunkter och det polska flygvapnet. De här nämnda faktorerna utvecklades till en allvarlig nackdel för polackerna.⁶⁴

⁶³ Keegan sid 34

⁶⁴ Liddell Hart sid 39-40

Deighton anser till skillnad från Liddell Hart att tyskarna definitivt inte praktiserade något Blitzkrieg i Polen. Polackernas gruppering nära gränsen i väster spelade tyskarna i händerna.

Planen för fälttåget byggde på Moltkes och Schlieffens idéer om flankanfallet, denna gång i form av en kniptångsmanöver från Ostpreussen och Schlesien.

Pansarförbanden var enligt Deighton utspridda på alla arméer och i östra Polen där de användes koncentrerat utkämpades inte de avgörande slagen.

Tyskarna vann eftersom polackerna grupperade för nära gränsen, vilket gjorde att de blev inringade och att klassiska förintelseslag kunde utkämpas.

Slutligen lyckades tyskarna föra fram sitt underhåll effektivare än under första världskriget.⁶⁵

Macksey pekar på motsvarande faktorer som Deighton varför Polenfälttåget inte var något Blitzkrieg. En stor del av de tyska generalerna insåg inte den betydelse som pansardivisionerna och flyget spelat.

I stället rör deras lärdomar av fälttåget frågor av typen hur artilleriets roll kan förbättras vid understöd av infanteridivisionernas anfall.⁶⁶

4.4 De tyska historikerna

Horst Rohde anser att den snabba segern för tyskarna berodde på tre saker. Polackernas bristfälliga rustning av krigsmakten avseende kvalitet. Det ofördelaktiga geografiska läget som i sin tur hade förvärrats av den tyska ockupationen av Tjeckoslovakien. Slutligen den ingångna Molotov-Ribbentrop pakten. Tyskarnas anfall kom som en överraskning för polackerna. När landet inte fick hjälp från Storbritannien och Frankrike kombinerat med den sovjetiska aggressionen, beseglades deras öde. De tyska förbanden uppvisade en stor skicklighet i att kombinera pansar och flyg och utnyttja den rörlighet som därvid uppstod.

⁶⁵ Deighton sid 127-34

⁶⁶ Macksey sid 91

Den utmärkta utbildning som generalstabsofficerarna erhållit uppvägde bristen i träning hos soldaterna. Operationsorderna kunde tack vare denna utbildning snabbt omsättas av de tyska officerarna på taktisk nivå.

Den polska armén var inte alls tränad för denna typ av rörlig krigföring.

Dessutom var den operativa och strategiska ledningen fast i hopplöst gammalmodiga värderingar byggd på föreställningar om ställningskrig.

Enligt Rohde var den tyska segern det första beviset för ett nytt framgångsrikt strategiskt koncept som skulle visa sig ännu mer framgångsrikt i 1940 och 1941 års operationer. De direktiv som den politiska ledningen utfärdade när tillfällena uppstod för ett avgörande på strategisk nivå, kunde tack vare en väl fungerande generalstab snabbt omsättas till en operativ plan och genomförande.⁶⁷

Bojerud anser inte att polackerna var underlägsna antalsmässigt eller vad avser kvaliteten på materielen. Den tyska armén hade inget Blitzkriegskoncept även om fälttåget fick ett snabbt förlopp. Det är främst två andra orsaker som spelat in enligt Bojerud. Polackernas gränsnära gruppering av försvaret, samt deras ledning av krigsmakten som var centralstyrd och omodern till sina principer.⁶⁸

4.5 Slutsatser, Blitzkrieg eller arvet från Schlieffen?

Ingen av de tyska generalerna vill tillskriva den snabba segern mot Polen som ett resultat av något Blitzkriegkoncept.

Deras främsta orsaker till segern står att finna i andra faktorer. Förutsättningar för en kniptångsmanöver, den överlägsna tyska utbildningen av förbandscheferna samt utnyttjandet av uppdragstaktik. Mellenthin visar på oenigheten bland generalerna i hur pansarförbanden skulle utnyttjas.

⁶⁷ Rohde sid 124-25

⁶⁸ Bojerud sid 178-180

Det rådde skillnad på hur de två armégrupperna disponerade sina pansardivisioner.

De anglosachsiska historikerna påvisar flera orsaker till segern. Keegan nämner tyskarnas överlägsenhet vad gäller personalen och materielen.

Deighton och Macksey anser att polackernas utgångsgruppering bäddade för den tyska segern. De visar precis som Mellenthin på oenigheten mellan generalerna hur pansarförbanden skulle användas.

Liddell Hart är ense om polackernas okloka gruppering, men han anser den viktigaste orsaken var tyskarnas förmåga och utnyttja kombinationen pansar och flyg.

De tyska historikerna är inne på samma linje som de övriga. Det geografiska läget, utbildningen hos de tyska officerarna, den polska ledningens gammalmodiga värderingar avseende krigföring anser de vara viktiga faktorer som orsakade segern. Tyskarna fick nu ett strategiskt koncept som senare utnyttjades med lika stor framgång.

Bojerud för till och med fram att polackerna inte alls var underlägsna tyskarna både vad gäller personalens och materielens kvalitet och kvantitet.

Det var snarare polackernas bristfälliga ledning och gränsnära gruppering som spelade ett avgörande. Något Blitzkriegkoncept existerade inte.

Hade tyskarna ett Blitzkriegskoncept som var patentlösningen på hur de skulle kunna genomföra sina erövringskrig? Liddell Hart är den som främst förfäktar en sådan ståndpunkt.

Det ligger lite av ett egenintresse för honom eftersom det skulle bekräfta riktigheten i de teorier han framfört innan kriget.

Mot dessa åsikter står Deighton och Bojerud vilka hävdar att det inte fanns något Blitzkriegskoncept utan att orsaken till segern främst får tillskrivas andra orsaker. Deras uppfattning bekräftas indirekt av Mellenthin och Macksey, vilka belyser det faktum att det inom den tyska krigsmaktens ledning rådde en stor oenighet i hur pansartrupperna skulle användas.

Skillnaden i användandet av pansarförbanden mellan armégrupp Nord och Syd bekräftar det.

Om det nu inte fanns ett Blitzkriegkoncept vad orsakade då det snabba avgörandet?

De militärgeografiska förhållandena gjorde en kniptångsoperation särskilt lämplig. Tack vare sitt genomtänkta mobiliseringssystem uppnådde tyskarna överraskning vid anfallet. Polackernas ovilja till förändring av sin centraliserade ledningsprincip och envisheten att bibehålla sin gränsnära gruppering avgjorde till tyskarnas fördel.

De hade sedan inget motdrag och den polska militära ledningen utnyttjade inte den möjlighet som fanns att med Poznanarmén stöta framåt mot Berlin.

Den tyska officers - och underofficerskåren var välutbildade och kunde handla självständigt vid utförandet av de operativa ordena.

Även om nu inte tyskarna utnyttjade något Blitzkriegkoncept tillämpade de ändå vissa principer som är förutsättning för att genomföra manöverkrigföring. Tyskarna lyckades tack vare sin *Welle*-plan hålla mobiliseringen hemlig och överraska polackerna. Det strategiska målet var att krossa det polska motståndet. Det uppnåddes tack vare den kniptångsmanöver som fälttåget utgick ifrån. Tyskarna tog kalkylerade risker när de skickade fram sina pansardivisioner på djupet av polackernas gruppering. Dessa faktorer är enligt Simpkin av vikt vid genomförande av manöverkrigföring.

Det innebär att fälttåget inte avgjordes av ett utvecklat Blitzkriegskoncept. Det var som redovisats ovan andra faktorer som avgjorde. Fälttåget fick ett snabbt och våldsamt förlopp. Eftersom den gängse bilden av krig var skyttegravarna från första världskriget, kan det vid ett snabbt påseende verka som om tyskarna utvecklat en ny typ av krigföring. Det var i själva verket arvet från Moltke och Schlieffen som var de mest avgörande faktorerna. Polen visade sig vara en idealisk krigsskådeplats för deras idéer.

5. Fälttåget mot Frankrike 1940

5.1 Förutsättningar

Jag redovisar i korthet den ursprungliga plan Gul. Det kan vara av intresse och se hur den skiljer sig från den anfallsplan som sedan kom att användas. Plan Gul byggde på Hitlers direktiv nr 6 och utfärdades av OKH den 9 oktober 1939. Enligt denna skulle armé detachement N på den norra flygeln erövra Amsterdam och Rotterdam, hindra britterna från att etablera sig i södra Holland, eliminera den holländska armén och ockupera en så stor del av Holland som möjligt. Tyngdpunkten skulle ligga hos armégrupp B vars uppgift var att krossa den belgiska armén och erövra så mycket territorium som möjligt innan ett franskt och brittiskt angrepp söderifrån. Armégrupp A skulle korsa Meuse vid Namur och utgöra det södra flankskyddet. Armégrupp C skulle hålla sin position vid Maignot linjen och simulera anfallsoperationer.

Denna plan väckte stark kritik bland de tyska generalerna. Och som vi skall se var det flera turer innan den egentliga anfallsplanen "*Sichelschnitt*" stadfästes. Armégrupp B skulle med sin 18. armé ockupera Holland och hindra de allierade från att förena sig med de holländska styrkorna. 6. armén skulle korsa Meuse mellan Venlo och Aachen för att sedan tränga igenom de belgiska gränsforten och avancera västerut. Dessutom skulle den slå en ring runt Antwerpen och Liège.

Tyngdpunkten i själva anfallet låg hos armégrupp A. Där samlades huvuddelen av pansardivisionerna och flygunderstödet. Delar av armégruppen skulle kontinuerligt skydda den södra flanken. Huvuddelen skulle korsa Meuse mellan Namur och Sedan och fortsätta mot Sommes mynning.

Pansargrupp Kleist skulle utgöra spjutspetsen framför de övriga arméerna. Sedan den hade korsat Meuse vid Sedan skulle den bana väg mot kusten. 4 armén hade till uppgift att gå över Meuse mellan Yvoir och Fumay. Skära av Liège från söder och sedan fortsätta västerut mot kusten.

12. armén skulle följa pansargrupp Kleist över Meuse och sedan anfalla västerut parallellt med 4 armén. 16 armén utgjorde flankskydd åt söder.

I söder skulle armégrupp C binda så stora fiendeförband som möjligt med hjälp av ett antal diversionsmanövrar mot Maignotlinjen.

När tyskarna igångsatte sitt anfall 10 maj klockan 0535, blev de allierade överraskade och de blev på kort tid taktiskt och strategiskt utmanövrerade. Samtidigt som armégrupp B genomförde sitt anfall igångsatte armégrupp A sin rörelse genom Ardennerna.

I norr nådde 4 armén Meuse vid Dinant 13 maj, det belgiska motståndet tvingades norrut. Arméns två pansardivisioner korsade Meuse samma dag.

Därefter försvarades brohuvudet mot franska attacker.

Guderians 19 pansarkår ingående i Kleists pansargrupp var anfallets spjutspets, 13 maj erövrade den Sedan.

Samma dag på eftermiddagen med hjälp av ett massivt flygunderstöd kunde Meuse korsas och på kvällen 14 maj var brohuvudet på den vänstra flodstranden i tyska händer. 15 maj fortsatte anfallet västerut med Reinhardts och Guderians pansardivisioner i täten. 16 maj beordrade Rundstedt halt eftersom Hitler blivit nervös. OKH beordrade pansarförbanden framåt utan att vänta på infanteriet.

Den 20 maj nådde tyska stridsvagnar Amiens och Abbe-Ville och fortsatte framryckningen mot Boulogne och Calais. Operation "Sichelschnitt" var i det närmaste fullbordad. De allierades planering utgick från att tyskarna anföll enligt plan Gul. Det rann iväg värdefull tid innan de allierade förstod var tyngdpunkten i det tyska anfallet låg. Då var det försent och de var fångade i en fälla mellan tyskarnas två armégrupper.

Genom en mirakulös evakuering vid Dunkerque krossades Hitlers drömmar om att kunna förinta den brittiska armén.

Polenfälttåget utfördes enligt gammal tysk tradition. Genom en kniptångsmanöver kunde polackernas illa valda utgångsgruppering spelade tyskarna i händerna. Visserligen hade pansar och flyg spelat en viktig roll. Men samverkan mellan dessa vapengrenar var i sin linda och deras insats var inte avgörande för utgången. Dessutom var pansardivisionerna utspridda på de olika arméerna och deltog inte där huvudstriderna genomfördes. Vad hade tyskarna lärt av pansarförbandens framgångar under Polenfälttåget? Fanns det någon som drev på utnyttjandet och initierade utvecklandet av ett Blitzkriegkoncept? Blev detta sedan orsaken till de exempellösa framgångarna under Frankrikefälttåget? Varför beordrades det halt på pansarförbanden vid två tillfällen?

5.2 De tyska generalerna

Manstein är av uppfattningen att OKH förlorade sitt inflytande över landkrigföringen redan veckorna efter Polenfälttåget, eftersom Hitler inte lyssnat på de invändningar som OKH gjorde mot hans direktiv. Hitler drev igenom sin vilja om tidpunkt och metod vilket innebar att OKH endast blev en institution som utförde givna order från den politiska ledningen.⁶⁹

Mansteins skildring av konflikten mellan armégrupp A och OKH angående hur fälttåget skall genomföras skiljer sig från Keegan, Deighton och Umbreit.

Manstein vill precis som Liddell Hart tona ner Hitlers roll i planeringen.

Hitler gav inte intryck av att han sett memorandumerna vid Mansteins möte med honom den 17 februari. Den slutliga operationsordern identisk med den plan som han lade fram för Hitler vid det här mötet.⁷⁰

Manstein deltog inte i den inledande delen av fälttåget eftersom den armékår han fick befälet över sattes in först den 5 juni. Men han har några synpunkter på fälttågets genomförande som är intressanta att återge.

⁶⁹ Mansteins resonemang om dessa händelser kan läsas i *Lost Victories* sid 71-93

⁷⁰ Ibid sid 123

Den främsta orsaken till de allierades nederlag står att finna i överraskningen i anfallet genom Ardennerna över Meuse och längs Sommes dalgång.

Det var främst tack vare den vilja som Guderian visade i att omsätta de operativa idéerna i handling som framgången blev ett faktum. Angående Hitlers haltorder 16 och 24 maj tror han att det vid första tillfället berodde Hitlers oförmåga att acceptera de risker som förelåg vid genomförandet av militära operationer.

Angående det senare tillfället ger han inga svar men han tror mer på kombinationen av Luftwaffes roll och Hitlers önskan att spara stridsvagnarna än på några politiska skäl.⁷¹

Guderian beskriver den konflikt som rådde mellan de två skolorna vid planeringen av fälttåget. Den ende av sina kollegor han kände förtroende för var Manstein. Enligt Guderian hade han förmåga att omsätta Guderians teorier om pansarförbandens användning i sin *Sichelschnitt*-plan.

Av intresse är Guderians beskrivning av en konferens som Hitler höll med officerarna i armégrupp A.

Chefen för 16 armén general Busch tvivlade på om Guderian kunde ta sig över Meuse med sin pansarkår.⁷²

På frågan från Hitler vad han skulle göra efter korsandet av Meuse, beskriver Guderian hur han med sin pansarkår ämnade anfalla utan uppehåll mot kanalkusten. Dessa intentioner fullföljde han sedan under själva fälttåget.⁷³

Under fälttåget gick Guderians chef general Kleist in och ändrade på en i förväg uppgjord plan för hur flygunderstödet skulle användas vid tagandet av brohuvudet på andra sidan Meuse vid Sedan.⁷⁴

⁷¹ Manstein sid 123-126.

⁷² Guderian sid 92

⁷³ Ibid sid 89-92

⁷⁴ Ibid sid 101

Han anser att de två order om halt som Hitler gav var dåligt underbyggda. Hitler hade själv deltagit i konferensen när Guderian beskrev hur han skulle genomföra operationen med sin pansarkår och då hade Hitler inga invändningar. Skälet att Flandern skulle vara olämpligt för framryckning med stridsvagnar anser Guderian var klen.⁷⁵

Även Mellenthin beskriver konflikten i planeringen. Orsaken till att Manstein plan valdes anser han vara avslöjandet av plan Gul när flygplanet nödlandade i Belgien 10 januari. Hitler tyckte särskilt om Mansteins plan eftersom den var originell.⁷⁶

Mellenthin delar upp orsakerna till tyskarnas framgång i ett antal faktorer. Fälttåget belyste olikheten mellan två principer i hur stridsvagnar skall användas. De allierade ville sprida ut stridsvagnarna, medan tyskarna valde att kraftsamla dessa till sin tyngdpunkt. De tyska förbanden var väl utbildade och samövade. Införandet av radion gjorde att de tyska cheferna kunde leda sina förband från uppehållsplatser alldeles bakom dessa. Det innebar att de kunde utnyttja tillfällena som uppstod under stridens genomförande.

De franska och brittiska förbanden överraskades av det höga tempot som då uppstod. Mellenthin anser att OKH genomförde fälttåget på ett bra sätt, framförallt utnyttjandet av pansarförbanden för att uppnå den strategiska målsättningen. Hitlers båda omotiverade haltorder 17 och 26 maj var två skönhetsfläckar.⁷⁷

5.3 De anglosachsiska historikerna

Enligt Keegan var tyskarna djupt oeniga i hur fälttåget västrut skulle planeras och sedan bedrivas.⁷⁸ Hitler hade i sitt direktiv nummer 6 utgivet 9 oktober, 1939 givit klara riktlinjer för hur operationen skulle genomföras.

⁷⁵ Guderian sid 109 och 119

⁷⁶ Mellenthin sid 16

⁷⁷ Ibid sid 28-30

⁷⁸ De synpunkter som Keegan framför över planeringen av fälttåget är hämtade på sidorna 45-50

Planeringsuppgiften av fälttåget utfördes av OKH. Dess stabschef Halder och arméchefen Brauchitsch kom på kollisionskurs med Hitler eftersom de var tveksamma till tidpunkten för fälttåget. Enligt dem var inte armén redo för en sådan operation. Dessutom ansåg de att tidpunkten var illa vald med hänsyn till det instabila vädret vid denna årstid.

Hitler blev nu missnöjd med hur generalerna utan entusiasm verkställde hans direktiv och började ta en mer aktiv roll i planeringen av fälttåget.

OKH utfärdade plan Gul 19 oktober, den följde visserligen Hitlers direktiv men var ett oinspirerat försök till fälttågsplan där förutsättningarna för total seger saknades.

Hitler ville enligt Keegan under slutet av oktober ändra anfallsriktningen så att den gick genom norra Frankrike samt koncentrera tyngdpunkten av stridsvagnar till ett anfall genom Ardennerna. Men bland generalerna på OKH var man kallsinnig till dessa förslag.

Hitler fick nu stöd av armégrupp A och generallöjtnant Manstein. Som skildrats tidigare lyckades hans plan genom olika omständigheter få genomslag eftersom den enligt Keegan stämde med de synpunkter som Hitler tidigare delgivit OKH. Den tyska generalstaben med dess stolta traditioner hade alltså ett starkt inflytande.

När OKH förstod intentionerna hos sin politiska ledare genomfördes på kort tid en planering som utmynnade i en ny fälttågsplan helt baserad på Mansteins idéer. Namnet på denna nya fälttågsplan "*Sichelschnitt*" var symboliskt (ordagrant liehugg) och illustrerade vad man ville uppnå. Det fanns trots detta fortfarande meningsskiljaktigheter bland de tyska generalerna. Bock som var chef för armégrupp B framförde kritik mot planen till Halder. Exempel på sådana konflikter var när chefen för armégrupp B general Bock framförde kritik mot planen till Halder. Bock ansåg att framryckningen skede för nära Maignotlinjen, pansarförbanden som klumpas ihop i Ardennerna var sårbara för flyganfall och att det var vansinne med en 320 km lång flank som uppstod när pansarförbanden framryckte mot kusten. Minnet av den öppna flanken vid Marne 1914 var fortfarande starkt hos den här generationens generaler.

Dessutom var oenigheten stor bland generalerna när fälttåget väl genomfördes. Det som vållade störst dispyter var hur pansardivisionerna skulle användas. Några officerare förstod vad kombinationen flyg och pansar kunde åstadkomma men deras visioner fick företräde först efter en hård kamp där man var tvungen att involvera den politiska ledningen.

Keegan ger exempel på när generalerna var oense sinsemellan och hur de försökte påverka Hitler för sina åsikter.

Det var denna oenighet kombinerat med Hitlers nervösa läggning som ledde till att halt kommenderas på pansarkolonerna vid två tillfällen.

Första gången var den 17 maj. Man ville att infanteriet skulle hinna ikapp de framryckande pansarförbanden.⁷⁹

Andra gången var 24 maj när Hitler inte ville riskera stridsvagnarna i det blöta kustlandet. Hans övertygelse stärktes efter han hört Rundstedt uttrycka samma tveksamhet för fortsatt användande. Rundstedt ville beordra halt på pansardivisionerna. Och ändå var det han som uppmuntrat Manstein när denne utvecklade planen där pansarförbanden skulle framrycka med hög hastighet och inte vänta på infanteriet.⁸⁰

Här måste även Görings försäkran om Luftwaffes förmåga att stoppa evakueringen ha påverkat Hitlers beslutsfattning.⁸¹

Keegan pekar på att det fanns två olika falanger bland de tyska generalerna. Den oenighet som uppdagats vid dessa tillfällen bekräftar mer än väl det påståendet.

Den ena falangen med dess portalfigur Guderian ville utnyttja ett Blitzkriegskoncept fullt ut. Den andra skolan främst företrädd av Brauchitsch och Halder såg inte de möjligheter som ett sådant koncept erbjöd.⁸² Det anmärkningsvärda är att både Halder och Brauchitsch som varit motståndare till Mansteins plan, var de som ville använda pansardivisionerna offensivt vid genomförandet. De ville inte att pansarförbanden skall göra halt och var motståndare till Hitlers beslut om halt 17 och 24 maj.⁸³

⁷⁹ Keegan sid 64

⁸⁰ Ibid sid 66

⁸¹ Ibid sid 67

⁸² Ibid sid 65

⁸³ Ibid sid 64 och 66

Enligt Keegan var styrkeförhållandena 1:1 och de allierade hade övertaget i antalet stridsvagnar. Men även andra faktorer räknas in som påverkar styrkeförhållandena. Flertalet av de tyska förbanden hade stridserfarenhet från Polenfälttåget. De tyska förbanden förövade också sina uppgifter kontinuerligt fram till anfallets igångsättande.

Keegan anger att disciplinen och förbandsandan i den franska armén var under all kritik.

Dessutom var inställningen i den brittiska expeditionskåren (BEF) lite av ett ”*deja vu*”. Det var inte så länge sedan man varit på kontinenten och besegrat tyskarna motiveringen till att göra det en gång till var låg.⁸⁴ En annan avgörande faktor var att tyskarna hade kraftsamlat sitt flyg och pansar till armégrupp A dit de förlagt sin tyngdpunkt. De uppnådde på så sätt lokal överlägsenhet där de ville ha ett avgörande.

Keegan pekar på tre viktiga faktorer som leder till tyskarnas snabba seger. Tyskarnas val av tyngdpunkt och de allierades missbedömning av var den låg. Det innebar att de franska och brittiska förbanden aldrig kunde ta initiativet.⁸⁵ Tyskarnas överlägsna ledningsförhållanden stod i skarp kontrast till den härva som fanns hos de allierade.⁸⁶

Kraftsamlingen av stridsvagnar i pansardivisioner skilde sig från de allierade vilka spred ut dessa på infanteridivisionerna.⁸⁷

Liddell Harts version av hur planen för fälttåget mot Frankrike utvecklades skiljer sig från Keegan på en punkt. Enligt Liddell Hart hade Hitler inga egna idéer om ett anfall genom norra Frankrike med kraftsamling av pansar till Ardennerna. Liddell Hart är av den åsikten att Hitler övertog Mansteins plan som sin egen idé.⁸⁸

⁸⁴ Keegan sid 55

⁸⁵ Ibid sid 59

⁸⁶ Ibid sid 54

⁸⁷ Ibid sid 51

⁸⁸ Liddell Hart sid 51

Även Liddell Hart pekar på de två skolorna inom den tyska krigsmakten och hur motsättningarna mellan dessa kom till uttryck under planeringen och genomförandet av fälttåget.⁸⁹ Liddell Hart nämner ytterligare en orsak till varför Hitler beordrade halt på pansarförbanden 24 maj.

Hitlers önskade en fredsuppgörelse med England. Denna skulle ha varit svårare att uppnå om den brittiska expeditionskåren krossats.⁹⁰

Liddell Hart pekar på två faktorer som avgjorde fälttåget till tyskarnas fördel. De allierade spelade tyskarna i händerna genom sitt anfall upp genom Belgien. Tyskarna fick nu till skillnad från fälttåget 1914 den viktiga gångjärnseffekten.⁹¹ Den andra orsaken står att finna hos Guderian och hans förmåga till utnyttjande av pansarvapnet och flyget för djupa framstötar, som likt en lie avskar motståndarens från hans bakre linjer.

Både fransmännen och vissa tyska generaler tänkte inte i dessa banor. Enligt Liddell Hart åskådliggör Guderians övergång av Meuse vid Sedan skillnaden i tankesätt väldigt tydligt.⁹²

Deighton stöder Keegans version om att även Hitler hade en idé om ett anfall genom norra Frankrike där pansardivisionerna skulle kraftsamlas till ett genombrott från Ardennerna. I övrigt skiljer sig inte hans version av hur planeringen utfördes från Liddell Hart och Keegan.

Deighton pekar på en omständighet som påverkade Hitler att fatta beslutet om halt för pansardivisionerna 24 maj.

Hitler hade blivit oroad över de förlustrapporter av stridsvagnar som börjat strömma in. Han feltolkade dessa rapporter eftersom han ej förstod att huvuddelen kunde repareras.⁹³

Deighton har svårt att se några strategiska skäl till haltordern 24 maj. Hitler hade i sitt direktiv nr 13 talat om de brittiska styrkornas förintande.⁹⁴

⁸⁹ Liddell Hart sid 47 och 84

⁹⁰ Ibid sid 94-95

⁹¹ Ibid sid 82

⁹² Ibid sid 85

⁹³ Deighton sid 314

⁹⁴ Ibid 314

De främsta orsakerna till tyskarnas seger står att finna i användandet av pansar och flyg, Frankrikes geografi och de allierades långsamhet och inkompetens.⁹⁵

Enligt Deighton var övergången av Meuse vid Sedan och framstöten mot kanalkusten den enda gång som Blitzkrieg tillämpats med framgång.

I fortsättning skulle återgången till ”inringningstaktiken” samt de geografiska och tekniska förhållandena omöjliggöra denna typ av krigföring från tysk sida.⁹⁶

Enligt Leach åskådliggörs konflikten mellan de två skolorna när Polenfälttåget utvärderades. Det dåliga samspelet mellan infanteriet och artilleriet bekymrade flera generaler. Orsaken till att pansarförbanden hade kört ifrån infanteriet var enligt dessa att infanteriet hade varit för försiktigt och inväntat artilleriunderstöd onödigt ofta.⁹⁷

5.4 De tyska historikerna

Hans Umbreit är av samma uppfattning som Keegan varför OKH inte var positivt till Hitlers direktiv 6 om krigföring i väst.

OKH ansåg att Tyskland inte var redo vare sig militärt eller ekonomiskt.⁹⁸ Det ledde till att den plan OKH presenterade var en illa genomtänkt improvisation.⁹⁹

Även Umbreit är av samma uppfattning som Keegan och Deighton när det gäller Hitlers idé om ändring av anfallsriktning mot Liège.¹⁰⁰ Däremot var inte Hitler och OKH säkra på var tyngdpunkten skulle ligga. Den skulle bestämmas efter det anfallet satts igång.¹⁰¹ I början av november föddes tanken på hur pansarförbanden skulle användas samtidigt hos Manstein och Hitler.

⁹⁵ Deighton 321-22

⁹⁶ Ibid sid 327-28

⁹⁷ Leach sid 36-37

⁹⁸ Hans Umbreit: *The Battle for Hegemony in Western Europe Germany and the Second World War II*, sid 236

⁹⁹ Ibid sid 240

¹⁰⁰ Ibid sid 240

¹⁰¹ Ibid sid 241

Hitler ville flytta anfallets tyngdpunkt till den södra flygeln, eftersom han inte trodde att broarna över Meuse i Belgien kunde tas intakta.¹⁰² Umbreit hävdar att Mansteins möte med Hitler 17 februari spelade en mindre roll än vad Liddell Hart och Manstein själv påpekar. Diskussionerna om att flytta tyngdpunkten till armégrupp A hade pågått i OKH under februari månad efter genomförda krigsspel. 18 februari när Hitler träffade OKH föreslog de dessa ändringar innan Hitler redogjort för sitt möte med Manstein.

Hitler instämde och OKH kunde därför på 7 dagar presentera den nya planen.¹⁰³

Även Umbreit är av den uppfattningen att det fanns konflikter i hur fälttåget skulle genomföras sedan det startat.

Dels fanns den ”progressiva” skolan som förordade en spjutspetsattack med pansardivisionerna västerut utan att invänta de långsammare infanteridivisionerna..

Den ”gamla” skolan däremot föredrog ett mer metodiskt tillvägagångssätt, där pansarförbanden skulle invänta infanteriet på Meuse västra sida, för att därefter stegvis anfälla längs Sommes dalgång.¹⁰⁴

Precis som tidigare beskrivits kom den här konflikten i dagar 16 och 24 maj. Hitler ville understödd av Rundstedt avbryta pansarförbandens framryckning. Vid det första tillfället var det oron för den södra flanken och vid det andra tillfället var det oron över de egna stridsvagnsförlusterna. Enligt Umbreit var Halder och Brauchitsch av motsatt uppfattning.¹⁰⁵

Han frågar sig också om det fanns politiska skäl till Hitlers haltorder. Men Hitler ville verkligen besegra britterna och han trodde att detta skulle kunna ske genom Luftwaffes försorg. Därför kunde han spara stridsvagnarna för nästa uppgift.¹⁰⁶

Umbreit pekar på att Hitler nu för första gången intervenerade i OKHs planer. Han tog åt sig äran av segern fastän det var hans kontraorder som innebar att chansen att förrinta de brittiska styrkorna försvann.

¹⁰² Umbreit sid 242

¹⁰³ Ibid sid 246-47

¹⁰⁴ Ibid sid 286

¹⁰⁵ Ibid sid 287 och 290

¹⁰⁶ Ibid sid 294

Det blev i fortsättningen allt vanligare att Hitler lade sig i hur fälttågen skulle genomföras. Rollfördelningen mellan honom och OKH var nu ändrad.¹⁰⁷

Det var inte styrkeförhållandena som påverkade utgången av fälttåget eftersom de var ganska lika. Umbreit är av den uppfattningen att stridsereferensen från Polenfälttåget samt förmågan till utnyttjande av flyg och stridsvagnarna på ett taktiskt överlägset sätt fällde avgörandet.¹⁰⁸ Nyckeln till tyskarnas seger låg i överraskningen som uppstod hos de allierade när tyngdpunkten i anfallet låg vid Sedan istället för i Belgien som dessa trodde.¹⁰⁹

5.5 Slutsatser, var "Sichelschnittplanen" frukten av ett Blitzkriegkoncept?

Både Manstein och Guderian uppehåller sig vid den konflikt som uppstod i den tyska militära ledningen vid planeringen av fälttåget. Guderian pekar också på den oenighet som rådde angående hur pansarförbanden skall användas. De har också svårt och förstår varför Hitler helt plötsligt hejdade framryckningen på pansardivisionerna vid två tillfällen. De kan inte acceptera de skäl som angivits. Tyskarnas framgång i fälttåget tillskriver de valet av tyngdpunkt. Övergången av Meuse vid Sedan och framryckningen mot kusten med pansardivisionerna var helt avgörande för framgången, de allierade reagerade för långsamt på detta hot.

Både Liddell Hart och Deighton anser att Armégrupp As anfall genom Ardennerna över Meuse och framryckningen mot kanalkusten är att likna vid ett Blitzkriegkoncept.

De är överens om att det fanns en oenighet mellan generalerna innan fälttåget och under dess genomförande. Oenigheten är främst avseende var tyngdpunkten i anfallet skall ligga samt i hur pansarförbanden skall användas.

¹⁰⁷ Umbreit sid 294

¹⁰⁸ Ibid sid 278-79

¹⁰⁹ Ibid sid 281 och 285

Liddell Hart till skillnad från de två andra stöder Mansteins påpekande om Hitlers ringa påverkan på utformningen av *Sichelschnitt*-planen.

När det gäller orsakerna till de order om halt som Hitler utfärdade är de till del av olika uppfattning. Keegan anser att Hitler påverkades av sina generalers oenighet kombinerat med Görings försäkran om Luftwaffes förmåga. Liddell Hart poängterar en politisk aspekt. Deighton påpekar Hitlers oro över att förlora fler stridsvagnar.

De anser samtliga att den främsta orsaken till den snabba segern står att finna i tyskarnas kraftsamling av pansar och flyg vid ett frontavsnitt, och den förvirring det åstadkom hos de allierade.

Umbreit motsäger också Liddell Hart och Manstein angående Hitlers roll i planeringen.

Han pekar också på de två skolorna och den oenighet som finns angående pansarförbandens användning. Denna oenighet visade sig särskilt vid de två tillfällena när pansarförbandens framtyckning hejdades. Umbreit är av samma uppfattning som de anglosachsiska historikerna avseende orsaken till tyskarnas snabba seger.

Konflikterna mellan dessa skolor vid planerandet och genomförandet av fälttåget visar att något Blitzkriegkoncept inte fanns utvecklat efter Polenfälttåget.

Den oenigheten tyder på att man ej tagit tillvara på erfarenheterna från Polenfälttåget fullt ut.

Det visar också att även om fälttåget mot Frankrike kan liknas vid ett Blitzkrieg så var det ändå inte ett koncept som accepterats av den militära ledningen. Som samtliga författare visar så får hela tiden de som förstod att utnyttjas pansarförbanden kraftsamlat med understöd av flyg kämpa för sina idéer

Om Blitzkriegkonceptet var accepterat och allmänt vedertaget bland generalerna i den militära ledningen borde inte dessa konflikter ha uppstått.

Orsakerna till framgångarna i Frankrikefälttåget står istället att finna i ett antal särskilda omständigheter. Dessa omständigheter kan vid en snabb betraktelse se ut som ett genomtänkt Blitzkriegkoncept.

Den första orsaken är att Manstein fick gehör för sina idéer hos Hitler. Det är enligt min mening ointressant om Hitler hade liknade tankegångar samtidigt med Manstein.

Det viktiga var Hitlers klara direktiv till OKH hur fälttåget skulle genomföras och den snabbhet som OKH visade när de ändrade sin ursprungliga planering. Halder och Brauchitsch ändrade sina ståndpunkter och lade hela sin kraft på utarbetande och genomförande av den nya planen.

Den andra orsaken är det inflytande som Guderians idéer fått bland de officerare som var chefer över pansardivisionerna. De hade alla insett betydelsen av hans idéer. Kopplas dessa till deras erfarenhet av infiltrationstaktiken från första världskriget får man ett taktiskt och operativt stridskoncept som var överlägset de allierades.

Den tredje orsaken var de allierades bristande förmåga att möta tyskarnas angrepp på ett konstruktivt sätt. De flesta av de åtgärder de vidtog eller underlät att vidta bidrog ytterligare till den tyska framgången. De reagerade hela tiden på tyskarnas genomförande och när de agerade var det med för små insatser eller för sent.

Det är också anmärkningsvärt att Brauchitsch och Halder som motsatt sig Mansteins idéer, var de som inte sviktade när fälttåget genomfördes utan vill genomföra planen fullt ut. Hitler däremot hade inte den militära professionalismen utan blev vid två tillfällen nervös när det uppstod situationer som kunde kullkasta planen.

Den order om halt som utfärdades 24 maj var också ett exempel som visar bristen på ett utvecklat Blitzkriegkoncept. Om man trodde på ett sådant koncept borde inte den ordern komma när man var så nära slutmålet för fälttåget. Här fanns nu en möjlighet och förinta de allierades förband.¹¹⁰

¹¹⁰ H. R. Trevor – Roper: *Hitlers War Directives 1939-45* Sidgwick and Jackson London 1964 sid 13

Kan man dra några slutsatser av fälttåget kopplat till manöverkrigföringens teorier?

Simpkin hävdar att det strategiska målet skall styra de uppdrag som skickas ned i systemet.

De exempel jag visat ovan tyder på att de strategiska målen om förintandet av de allierade förbanden var av underordnad betydelse när fälttåget planerades och genomfördes. Det finns enligt min mening tre undantag till det. Det första är Mansteins idéer om hur fälttåget skulle genomföras och som utvecklades till ”*Sichelschnitt*” planen. Det andra undantaget är Halders och Brauchitsch motstånd mot de utfärdade haltorderna. De ville fortsätta rörelsen framåt med pansarförbanden för att förinta de allierades styrkor.

Det tredje är när Guderian insåg betydelsen av att fortsätta mot kusten med sin pansarkår när han korsat Meuse. Trots hoten från flankanfall såg han de möjligheter som öppnat sig för att uppnå det strategiska målet.

De teorier som Lind framför är främst tillämpbara på taktisk nivå. Dessa teorier stämmer väl in på hur tyskarna uppnådde sina framgångar vid Sedan och under den fortsatta framryckningen mot kanalkusten. De tyska cheferna fanns långt fram och kunde på så sätt ge order baserade på uppdragstaktik. De fick på det sättet ett övertag i ”Boyd cykeln”.

6. Operation Barbarossa 1941

6.1 Förutsättningar

På morgonen 22 juni klockan 0315 inleddes Operation Barbarossa med artilleriets stormeld. Hitler hade i sitt direktiv nummer 21 utgivet 18 december, 1940 angivit målet för operationen.¹¹¹ Huvuddelen av den ryska armén i västra Ryssland skulle krossas, främst av på djupet framträngande pansarförband. Ryska förband som fortfarande gjorde motstånd skulle hindras från tillbakadragande till östra Ryssland. Arméns operationsområde delades av Pripjatträskan i en nordlig och en sydlig del. I den norra delen skulle en armégrupp besegra de ryska styrkorna i Vitryssland. En armégrupp skulle besegra de ryska styrkorna i Baltikum och erövra Kronstadt och Leningrad. Efter det skulle anfallet fortsätta österut och Moskva erövrats. Det kunde dock ske samtidigt om det ryska motståndet hastigt kollapsat.

Armégruppen som opererade söder om Pripjatträskan skulle krossa allt ryskt motstånd i Ukraina väster om Dnjepr. Därefter skulle området kring Donetskbäckenet erövrats.

Operationsplanen utarbetades av OKH under vintern och våren 1940-41. Den slutliga versionen utgavs 8 juni. Armégrupp Nord under befäl av fältmarskalk Ritter von Leeb ansvarade för framryckningen från Ostpreussen in i Baltikum för att säkra hamnarna och fortsätta mot Leningrad. Armégruppen bestod av den 16. och 18. armén samt den 4. pansargruppen. Armégrupp Mitt under befäl av fältmarskalk Fedor von Bock skulle följa huvudvägen mot Moskva efter att den besegrat de ryska styrkor som stod mellan dem och huvudstaden.

Tyngdpunkten i det tyska anfallet låg vid denna armégrupp. Den bestod av 2. och 3.pansargrupperna samt 4. och 9. armén.

Ukrainas jordbruksresurser och de kaukasiska oljefälten skulle säkras genom armégrupp Syds anfall. Fältmarskalk Gerd von Rundstedt förde befälet över 1. pansargruppen och 6. 11. och 17. arméerna.

¹¹¹ Trevor-Roper sid 49-50

Inledningsvis genomfördes fälttåget med stor framgång för armégrupperna norr om Pripjaträskan. Armégrupp Syd fick större problem eftersom här var det ryska motståndet starkare. I slutet på juli hade de olika armégrupperna nått sina förstahandsmål och 4 augusti samlades OKH och de underställda cheferna till en överläggning med Hitler i Novy Borissov. Vid den överläggningen försökte man fastställa vilken kraftsamlingsriktning man skulle välja. Hitler och generalerna var oense, de senare ville fortsätta mot Moskva medan den förre först ville erövra Leningrad och områdena kring Kiev. Denna oenighet ledde till att hela augusti månad blev förspild eftersom OKH hela tiden försökte fördröja Hitlers beslut. 23 augusti återupptogs anfallet mot Kiev och Leningrad enligt Hitlers direktiv. Inte förrän det var klar kunde armégrupp Mitt återuppta anfallet mot Moskva och då var tiden framskriden till 28 september.

Den 5 december slutade den tyska offensiven utanför Moskvas förorter. Ingen av armégrupperna hade uppnått de mål som var fastlagda i Hitlers direktiv.

I fälttågen mot Polen och Frankrike hade de tyska förbanden vunnit snabba avgöranden. Varför misslyckades tyskarna denna gång? Genomfördes operationen enligt ett Blitzkriegskoncept?

6.2 De tyska generalerna

I slutet av februari 1941 fick Manstein befälet över 56. Pansarkåren. Under operation Barbarossa ingick den i den 4. Pansargruppen under befäl av general Hoepner. Manstein deltog i operationen mot Leningrad fram till den 12 september då han fick befälet över 11. Armén med uppgift att erövra Krimhalvön.

Manstein ansåg att misslyckandet i Ryssland står att finna i två orsaker. Den första var de misstag som Hitler begick när han underskattade ryssarna. Hitler gjorde två felbedömningar, dels av de resurser Ryssland förfogade över och dels av den ryska Röda arméns kapacitet. Hitler trodde att Ryssland kunde besegras militärt under en enda operation.

Enligt Manstein var det endast möjligt om Ryssland hade kollapsat inifrån. Något som nu var omöjligt eftersom Hitler inte tog tillvara på det folkliga stöd som kunnat erhållas i det erövrade territoriet.¹¹²

Den andra orsaken var oenigheten mellan Hitler och OKH under planeringen och genomförandet av operationen. Hitlers målsättning grundade sig huvudsakligen på strategiska motiv och politiska och ekonomiska hänsynstaganden. I det här fallet i form av Leningrads symbolvärde, Ukrainas råvarutillgångar, rustningsindustrin vid Donetsbäckenet och oljefälten i Kaukasus. OKH var av den uppfattningen att dessa målsättningar endast kunde uppnås efter det att huvuddelen av den Röda armén besegrats. Det skulle ske genom ett anfall mot Moskva där dess huvuddel var grupperad.

Erövringen av den ryska huvudstaden var viktig av tre skäl. Dess politiska betydelse, stora delar av rustningsindustrin fanns här samt dess betydelse som kommunikationsknutpunkt.¹¹³

Enligt Manstein förfogade inte Tyskland över tillräckligt med styrkor för ett avgörande på två frontavsnitt. OKH ville ha ett avgörande i det centrala frontavsnittet vilket ur den synvinkeln var mer genomförbart.

Även om Hitler tillmötesgick OKH vid utgångsgrupperingen av förbanden inför operationen, fortsatte den ständiga dragkampen om de strategiska målen under hela operationen.

Den allmänna formuleringen i direktiv nummer 21 som talats om i stycke 6.1 var enligt Manstein endast en allmänt hållen formulering som det ej gick att bryta ned till en operationsplan.¹¹⁴

Under 4. Pansargruppens anfall mot Dvina uppstod situationer som påvisar avsaknaden av en helhetssyn inom Wehrmacht i hur ett Blitzkrieg skall genomföras.

Innan anfallet fastställdes tyngdpunkten till 41. Pansarkåren. Enligt Manstein borde den ha legat hos hans kår.

¹¹² Manstein sid 175

¹¹³ Ibid sid 177

¹¹⁴ Ibid sid 178

Eftersom den fiende som var grupperad framför honom var svagare hade han bättre förutsättningar att snabbt nå övergångarna vid Dvina.

Trots det lyckades Manstein erövra övergångarna över Dvina vid Dvinsk inom 4 dagar. Avståndet till dessa var från utgångspunkten för anfallet 320 kilometer. Manstein pekar på två avgörande faktorer som bidrog till framgången, en tydlig målbild hos personalen samt högt risktagande. Manstein ville naturligtvis utnyttja framgången och fortsätta framryckningen, men han erhöll inte några klara direktiv om vilket som var huvudmålet med operationen. Var det erövringen av Leningrad eller Moskva? Nu tvingades man försvara övergången och invänta 41. Pansarkåren. Manstein betonar (precis som Guderian) vikten av att pansarförband djupt inne på fientligt område hela tiden utnyttjar sin rörlighet, vilket är det bästa skyddet.¹¹⁵

Guderian var i en liknande situation under fälttåget mot Frankrike vid Sedan. Han kunde efter sin framgångsrika övergång av Meuse fortsätta sitt anfall på djupet eftersom han visste målsättningen med operationen.

Manstein var av uppfattningen att 4. Pansargruppen borde sättas in i ett anfall mot Moskva istället för Leningrad. Den 56. Pansarkårens skulle sättas in i ett anfall mot Leningard längs Lugavägen, ett område som inte var lämpat för pansarsförband. Dessa synpunkter framförde Manstein till general Paulus *Oberquartiermeister I* i OKH den 26 juli. Dessutom blev 56 pansarkåren av med en pansardivision och en motoriserad division. Dessa gavs uppgifter på två andra ställen. Enligt Manstein motsäger det den maxim som Guderian tagit fram vid användandet av pansarförband. *"klotzen, nicht kleckern"* (vilket fritt kan översättas till "klampa, inte kludda").¹¹⁶

Perioden slutet av augusti till början av september innan Manstein blev utnämnd som chef för 11. Armén, beskriver han som känslomässigt jobbig. Regnet hade satt in och vägarna var leriga vilket gjorde att anfallshastigheten sjunkit. De ständiga dragkamperna mellan Hitler och OKH vilket som var det strategiska målet märktes ända ner på kårnivå. Order och kontraorder gavs om vilken uppgift hans förband skulle lösa.

¹¹⁵ Manstein sid 185

¹¹⁶ Ibid sid 197-98

Han konstaterade att trots de framgångar man hade under denna period kunde man ändå inte känna någon tillfredsställelse. Den tiden med snabba framryckningar på djupet var nu förbi.¹¹⁷ Kriget var nu inte längre en pansarbefälhavares dröm.¹¹⁸

Guderian är inne på samma linje som Manstein när han förklarar orsakerna till fälttågets misslyckande. Hitler underskattade Rysslands militära styrka. Han trodde inte heller på rapporterna om hur Rysslands industriella kapacitet var uppbyggd. Han var också övertygad om att dess politiska system var instabilt. Hans optimistiska värderingar smittade av sig till OKW och OKH som var övertygade om att fälttåget skulle vara över till vintern.

OKW var så övertygat om seger i början på hösten att man föreslog att omgruppera 60 till 80 divisioner tillbaka till Tyskland under vintern. Även Tysklands krigsproduktion skulle ställas om till och producera andra varor.¹¹⁹

Guderian var också kritiskt till OKHs plan för Operation Barbarossa. Den saknade enligt hans mening en klar operativ målsättning. De tre armégrupperna hade varsitt operativt mål, dessa var dessutom av ungefär samma styrka. Det fanns ingen enhetlig målsättning med operationen.¹²⁰

Han är liksom Manstein kritisk till att han saknade direktiv för hur operationens andra fas skulle genomföras efter det att han tagit linjen Rosalv-Smolensk. Här fanns bara preliminära planer, order om fortsatt anfall skulle ges ut efter hand.

Även under det här fälttåget uppstod oenigheter i hur pansarförbanden skulle operera redan under planeringen av fälttåget. De generaler som inte kom från pansartrupperna ville genomföra den inledande anfallet med infanteri efter en lång stormeld från artilleriet. Pansarförbanden skulle sedan avancera i de luckor som uppstått efter det att infanteriet tagit sina anfallsmål.

¹¹⁷ Manstein sid 202

¹¹⁸ Ibid sid 203

¹¹⁹ Guderian sid 151

¹²⁰ Ibid sid 142

Guderian och de andra cheferna för pansarförbanden ville att dessa skulle vara i täten redan från början. På så sätt skulle man få ett genombrott på djupet. Det var sådana erfarenheter man dragit under Frankrikefälttåget. Halder framförde sin åsikt till Guderian om att inledningsvis spara pansarförbanden så sent som 6 juni.¹²¹

Även under fälttågets genomförande kom dessa oenigheter fram i dager. Guderian hade förberett anfallet som skulle säkra ett brohuvud på västra sidan av Dnjepr, i syfte att skapa förutsättningar för att fortsätta anfallet mot Smolensk. Det ledde till en konfrontation med hans närmast överordnade chef general Kluge. Denne ville att Guderian skulle invänta infanteriet. Guderian påpekade att anfallsrörelserna var så långt gångna att anfallet ej gick och stoppa. Kluge gav motvilligt efter.¹²²

Under slutet på augusti försökte Guderian övertala Hitler att ändra sina intentioner och låta anfallet kraftsamlas i riktning mot Moskva. Det var Halder som skickat honom till Hitlers högkvarter 23 augusti. Hitler lät sig inte övertalas av Guderians argument utan hade bestämt sig. När Guderian träffade Halder dagen därpå blev denne mycket upprörd över att Guderian bestämt sig för att fullfölja anfallet i den nya riktningen. Förhållande dem emellan var därefter mycket ansträngt.¹²³

Guderian är också mycket kritisk till OKHs agerande under den sista framryckningen mot Moskva. Han anser att man inte hade läget vid förbanden klart för sig. De rapporter som de underlydande förbanden sände in rörande väderförhållanden, bristfällig utrustning och fiendens styrka upplevde han negligerades. De officerare som fanns i OKW och OKH hade hamnat för långt från fronten och var fast i kartornas fantasivärld.¹²⁴

Mellenthin deltog inte personligen i Operation Barbarossa. Under den perioden tjänstgjorde han under fältmarskalk Rommel i Nordafrika. Hans förklaringar till misslyckandet är i linje med dem som Manstein och Guderian framför.

¹²¹ Guderian sid 146-47 och 149

¹²² Ibid sid 169

¹²³ Ibid sid 199-202

¹²⁴ Ibid sid 260-61 och 63

Framryckningen mot Moskva skulle ha varit anfallets tyngdpunkt eftersom huvudstaden inte bara var symbolen för Stalins makt utan också ett viktigt center för industrier och järnvägskommunikationer. En annan orsak enligt Mellenthin låg på det taktiska planet där tyskarnas förlorade överlägsenhet avseende kvaliteten på stridsvagnar. Det stora antalet stridsvagnar av typen T-34 som ryssarna använde sig av vid försvaret av Moskva, bidrog till den tyska offensivens avstannande.¹²⁵

6.3 De anglosachsiska historikerna

Keegan är av samma åsikt som Guderian och Manstein om grundorsaken till fälttågets misslyckande. Hitler missbedömde styrkan hos Röda armén efter dess problem i kriget mot Finland. Dessutom trodde han att det ryska folket var försvagat under Stalins styre. Denna överoptimism smittade enligt Keegan av sig på Hitlers generaler vilka trodde att operationen skulle gå snabbt och genomföra.¹²⁶

Förutom de två sakerna pekar Keegan på några ytterligare faktorer som bidrog till det tyska nederlaget. Vissa hävdar att en av orsakerna till fälttågets misslyckande var att fälttåget mot Balkan försenade dess igångsättning. Keegan förfäktar den åsikten. Fälttåget kunde inte starta tidigare eftersom värfloden hade svämmat över i Polen och runnit ut över slättlandet. Det försenade utgångsgrupperingen och fälttåget kunde inte starta tidigare.¹²⁷ Mycket allvarligare var det 19 dagar långa uppehållet mellan 4 och 24 augusti när Hitler och OKH var oense om fälttågets fortsättning. Den tidsförlusten var en bidragande orsak till misslyckandet.¹²⁸

Tyskarnas taktik var att med framstötter av sina pansarförband skära av de ryska förbanden.

¹²⁵ Mellenthin sid 185 och 187

¹²⁶ Keegan sid 142

¹²⁷ Ibid sid 142

¹²⁸ Keegan sid 158

Då uppstod en s.k. motståndsficka (tyska *kessel*). Dessa kittlar tömdes av de efterföljande infanteriförbanden under tiden som pansarförbanden störtade vidare (därav namnet *kesselschlacht*).

Fyra stycken sådana förintelseslag genomfördes av armégrupp Mitt fram till den 9 juli (Brest-Litovsk, Bialystok, Volkovysk och Minsk). Till slut vid Smolensk 17 juli till 4 augusti var infanteriet för långt efter. De två pansargrupperna tvingades därför utkämpa ett blodigt förintelseslag istället för att fortsätta mot Moskva.¹²⁹ Precis som Macksey pekar Keegan på skillnaden i förhållanden när Wehrmacht startade sin offensiv mot Moskva mot dem som varit i juni månad.

Liddell Hart anger som främsta orsak till misslyckandet de väldiga avstånden som de tyska förbanden ställdes inför. Inte ens deras överlägsna rörlighet kunde kompensera för detta faktum.¹³⁰

Till skillnad från Keegan anser han att det var fälttåget på Balkan som försenade operation Barbarossa. Han nämner ingenting om tyskarnas svårigheter att gruppera förbanden i Polen.

Den förseningen, obeslutsamheten i augusti samt den tidiga vintern var enligt Liddell Hart ytterliggare faktorer som gjorde att offensiven avstannade utanför Moskva.¹³¹

Även Liddell Hart visar på underskattningen av ryssarnas förmåga att föra fram reserver. Tyskarna fick nu slåss mot nya arméer i tidsödande förintelseslag. När framryckningarna fortsatte med pansarspjutspetsarna ställdes de hela tiden mot nya fräscha ryska divisioner. På kartan fanns det gott om vägar; dessa visade sig i verkligheten vara av mycket dålig kvalitet. De hade en benägenhet att förvandlas till bottenlös gyttja när regnen satte in.

¹²⁹ Ibid sid 151 och 153

¹³⁰ Liddell Hart sid 151

¹³¹ Ibid sid 161

Det gjorde att framryckningshastigheten för hjulfordonen minskade avsevärt. Eftersom det var ont om andra bandgående fordon än stridsvagnar, fick dessa inte fram det understöd som krävdes.¹³²

Liddell Hart understryker den oenighet som var rådande bland de tyska generalerna angående utnyttjandet av pansarförbanden. Flera av de högre tyska generalerna ville att pansarförbanden skulle samverka med infanteriet och utgöra käftarna i den tång som fullbordade inringningen av de ryska förbanden. Det var den klassiska tyska formen av krigföring. Schlieffen var den som i sin besatthet av slaget vid Cannae hade utformat den i sin fulländning inför första världskriget. Företrädarna ur pansartrupperna med Guderian i spetsen ville att pansargrupperna skulle stöta in på djupet av det ryska territoriet. De skulle fortsätta ända till Moskva och om de svängde inåt skulle de göra det först vid Dnjepr. Som det nu blev så fick företrädarna för den första skolan företräde¹³³

Macksey är av samma åsikt som Manstein och Guderian avseende orsakerna till fälttågets misslyckande.

Han pekar dessutom på ytterligare ett antal faktorer, som kan förklara fälttågets misslyckande.

Det kan vara intressant att jämföra förhållandena som rådde under Frankrikefälttåget. Då förde Guderian befälet över den 19. pansarkåren bestående av 3 pansardivisioner men med lika stort antal stridsvagnar som i Ryssland (några av dessa var av sämre kvalitet vilket utjämnade skillnaden). Under Frankrikefälttåget hade Guderians frontavsnitt sällan överstigit 40 kilometer. I Ryssland kunde frontavsnittet uppgå till uppemot 160 kilometer. Motståndet var dessutom nu betydligt starkare både kvalitativt och kvantitativt. Under Frankrikefälttåget hade Guderians pansarkår tillryggalagt 240 kilometer mellan Sedan och Abbe-Ville på 7 dagar. Den längsta sträckan som tillryggalades på en dag var 90 kilometer. Motsvarande siffror i Ryssland var 440 respektive 115 kilometer.

¹³² Liddell Hart sid 166, 172, 177-78

¹³³ Ibid sid 169

Guderians pansargrupp nådde Smolensk 16 juli då hade man genomfört strider under en sträcka på 660 kilometer (dessutom hade man stannat med jämna mellanrum och genomfört återhämtning av materiel och personal). Dessa uppgifter visar att trots dessa enorma prestationer var fälttåget till skillnad från det i Frankrike vid den här tidpunkten långt ifrån avgjort.

Även Macksey tar upp skillnaden i synsätt mellan generalerna i hur pansarvapnet skulle utnyttjas.

Det uppstod ofta konflikter mellan Guderian och Hoth (chefen för 3. pansargruppen) på ena sidan och OKH på den andra. De förstnämnda fortsatte framåt utan att ta hänsyn till de avstånd som uppstod med bakomliggande förband. De sistnämnda ville bromsa framryckningen för pansarförbanden så infanteriet skull kunna hinna ikapp.¹³⁴

När offensiven mot Moskva inleddes 28 september var avståndet dit 320 kilometer, denna sträcka hade tillryggalagts på 3 dagar i juni månad. Tyskarna trodde att en sista framstöt med pansarförbanden skulle ge dem den slutliga segern. Men nu var förutsättningarna radikalt förändrade.

Vägarnas framkomlighet, de tyska förbandens stridsvärde och den förbättrade kvalitén på ryska förband och deras chefer var orsaker till att anfallet till slut körde fast. Inte ens Guderians inspirerande ledarskap kunde ge tyskarna segern utan offensiven mattades till slut.¹³⁵

Denna konflikt tydliggörs på ett bra sätt av Alan Clark. Kluge och Guderian var djupt oense om hur pansarförbanden skulle utnyttjas. Deras chefer Bock och Halder klarade inte av att lösa konflikten. Bock var rädd och ta ställning i frågan eftersom han inte ville stå till svars för någonting som kunde ha varit fel beslut. Halder var alldeles för försiktig och hoppades kår och armécheferna kunde lösa problemen själva.¹³⁶

Orsaken till de felbeslut som fattades under fälttåget kunde vara flera.

Personlighetskonflikter, avsaknaden av en långsiktig strategisk plan och försiktighet mot Hitler i OKW.

¹³⁴ Macksey sid 133-34

¹³⁵ Ibid sid 153-55

¹³⁶ Clark sid 60-61

Men den viktigaste orsaken anser Clark vara att tyskarna inte hade tillräckligt med pansarförband för att samtidigt genomföra ett anfall i tre olika riktningar.¹³⁷

Leach anser att orsaken till varför operation Barbarossa misslyckades står att finna i fälttågsplanen. De militära planerna hade inte fullt ut tagit hänsyn till ett antal viktiga faktorer.

Rysslands militära och industriella styrka underskattades, terrängen och klimatets betydelse negligerades och den egna förmågan överskattades.

Pansarförbandens snabba framryckning på djupet in i Ryssland ställde krav på underhållstjänsten som den tyska generalstaben inte var van vid. Dessa problem tog man inte hänsyn till vid planeringen av fälttåget.

De erfarenheter som dragits i Polen och Frankrike i dessa frågor hade inte trängt fram till planerna vid OKH som i de flesta fall kom från artilleriet och infanteriet. I utnämningen av general Paulus till *Oberquartiermeister I* fick man en officer med erfarenhet av strid med pansarförband. Den kom emellertid för sent för att påverka planeringen utifrån dessa frågor.¹³⁸

Den tyska generalstabens traditioner förvaltades av OKH och dess stabschef Halder. Syftet med generalstaben var att skapa en jordmån där militära genier kunde växa, eftersom personer som har den naturbegåvningen är sällsynta.

Tyvärr hade arvet vanvårdats, OKH kunde endast tänka i grundläggande operativa termer. Det fanns ingen förmåga till strategisk vidsyn. Dessutom tog man dåligt tillvara på den militärteknologiska utvecklingen. Halder hade insett sin begränsning som strateg och överlätit planeringen av operation Barbarossa till sina underställda stabsofficerare utan något som helst krav på helhetssyn.¹³⁹

¹³⁷ Clark sid 64-65

¹³⁸ Leach sid 88-90

¹³⁹ Ibid sid 122

6.4 De tyska historikerna

Förutom det som tidigare sagts om oenigheten kring pansarförbandens användande och orsakerna till fälttågets misslyckande så pekar de tyska historikerna på ett ytterliggare antal orsaker.

Hitler hade lämnat över planeringen av operation Barbarossa under sommaren 1940, under slutet av året fick han den presenterad för sig och den överensstämde inte helt med hans intentioner. Redan nu var det klart att Hitler och Halders målsättning med operationen var olika. Hitler såg till politiska och ekonomiska mål i första hand medan Halder ansåg att dessa var av underordnad betydelse. Moskva var viktigare att erövra. Denna konflikt mellan Halder och Hitler fick aldrig sin lösning och skulle komma att påverka genomförandet av fälttåget flera gånger.¹⁴⁰

Underskattningen av den ryska militära förmågan var av den graden att både Hitler och Halder ansåg att fälttåget i praktiken var vunnet efter två veckor. Den uppfattningen fick revideras under juli och augusti månad. Ryssarna lyckades reorganisera sitt försvar och dra tillbaka förband öster om Dvina-Dnjepr. Tyskarna lyckades inte heller besegra tillräckligt med ryska förband i förintelseslagen utan många lyckades fly i de luckor som uppstod mellan infanteri och pansarförbanden. De stora avstånden skapade både problem och möjligheter för de tyska förbanden. Återigen kom konflikten om vilket som var fälttågets målsättning upp till ytan. Halder trodde fortfarande att Moskva var nyckeln till segern. Hitler däremot ville fortsätta och förgöra ryska förband och försäkra sig om ryska naturtillgångar. Enligt Förster hade Hitler insett att Barbarossa inte kunde vinnas under 1941. Det gällde nu att skaffa sig ett bra utgångsläge för vidare anfall efter vintern. Insikten om att fälttåget var på väg att misslyckas var också en bidragande orsak till oenigheten.

¹⁴⁰ Jürgen Förster: Operation Barbarossa in Historical Perspective, *Germany and the Second World War IV* sid 1248

Huvuddelen av den ryska armén i västra Ryssland skulle förgöras enligt direktivet för operationen. Detta hade inte uppnåtts. Underskattningen av den ryska arméns numerär började nu också göra sig gällande.

De stora avstånden och den minskade styrkan hos de egna förbanden började ställa ännu hårdare krav på det militära ledarskapet.¹⁴¹ Trots det var

Halder och OKH fast övertygade om att segern låg inom räckhåll.

Därför återupptog de offensiven mot Moskva i november månad efter Kievs erövring. De var trodde att det tyska ledarskapet, den hårdare viljan och den tyska soldatens återhämtningsförmåga skulle fälla avgörandet. De negativa rapporter om tillståndet hos personalen, materielen, fienden, vädret och terrängen som strömmade in var av underordnad betydelse.¹⁴²

Offensiven mot Moskva körde fast 5 december och två dagar senare påbörjade ryssarna sin motoffensiv. Nu uppstod återigen en konflikt mellan Hitler och flera av hans generaler. Hitler var av uppfattningen att de tyska förbanden inte skulle vika en tum från sina erövrade ställningar. Flera generaler däribland Hoepner och Guderian ville dra tillbaka sina förband till mer fördelaktiga försvarsställningar. Konflikten ledde till att Hitler genomförde en omorganisation av OKHs ledning samt avskedade flera av förbandscheferna, däribland Hoepner och Guderian. Hitler tog nu över som arméchef istället för Brauchitsch. En konsekvens av Hitlers övertagande av befälet var att principen med uppdragstaktik nu försvann. I fortsättningen ville Hitler styra krigföringen i minsta detalj.¹⁴³

¹⁴¹ Ernst Klink *The Conduct of Operations, Germany and the Second World War IV* sid 593

¹⁴² Förster sid 1252

¹⁴³ Klink sid 723

6.5 Slutsatser: Varför misslyckades Barbarossa?

Operation Barbarossa blev en vändpunkt för den så tidigare segerrika tyska krigsmaskinen. Utanför Moskvas portar i bitande kyla hade den kört fast mot en motståndare som inte lät sig besegras av Blitzkrieg. I fortsättningen skulle tyskarna på östfronten ägna sig åt ett blodigt utnötningskrig som var långt ifrån de snabba segrar man uppnått mot polackerna och fransmännen.

Precis som i de tidigare fälttågen var inte generalerna överens om hur pansarförbanden skulle användas. De två olika skolorna fortsatte att vara oense och ha olika uppfattning om hur pansarförbanden skulle användas.

Ett exempel är vid inledningen av operationen när OKH vill att infanteriet skall erövra brohuvuden på andra sidan Bug innan pansarförbanden anföll in på djupet. Ett annat exempel är från striderna i armégrupp Mitts område när pansarförbanden flyttas hit och dit istället för att kraftsamlas till där tyngdpunkten låg.

Både Manstein och Guderian påpekar att pansarförbandens kapacitet inte utnyttjades fullt ut när man tvingades göra halt och försvara erövrade mål mot ryska angrepp eller ta del i de förintelseslag som infanteriet kunde ha genomfört. Den tid och kraft som nu gick till spillo kunde istället ha använts till en kort återhämtning inför vidare framstötter för att erövra viktiga mål längre fram. Möjligheten att ta initiativ var också begränsad eftersom det var oklart vilka mål som gällde efter det att operationens första fas var genomförd. På så sätt gled gynnsamma tillfällen till avgörande ur händerna på de tyska cheferna för pansarförbanden.

Genom att kraftsamla pansarförbanden till en tyngdpunkt och låta dessa anfalla in på djupet och avskära fienden med ett "liehugg" uppnåddes avgörandet i Frankrike.

Övriga författare understryker dessa förhållanden. Det kan därför tyckas konstigt att konflikten pågick även under detta fälttåg.

Men den förklaring som Brian Leach ger till konflikten låter övertygande:¹⁴⁴
Tyskarna förfogade över ett instrument för krigföring som fungerade bra på taktisk och delvis på operativ nivå. Men de som planerade och ledde fälttågen kunde inte utnyttja det till att uppnå den strategiska målsättningen. Det visar att metoderna för krigföring hos tyskarna inte går att samla under ett koncept, oenigheterna var fortfarande stor i den militära ledningen.

De olika författarna har olika syn på vad som till slut bidrog till att erövringen av Ryssland körde fast utanför Moskva

Vissa huvuddrag är gemensamma men de lägger tyngdpunkten vid olika faktorer.

Manstein och Guderian är kritiska till den militära ledningens sätt att utnyttja pansarförbanden men största delen av skulden till misslyckandet lägger de på Hitler. Både vid planeringen och vid genomförandet var det Hitler som låg bakom de allvarligaste misstagen. Hitler underskattade Ryssland och det spred sig till den militära ledningen. Hitler gjorde fel som värderade de politiska och ekonomiska målen högre än erövringen av Moskva. Det bidrog också till att planen var bristfällig och inte kunde uttrycka en operativt klar målsättning. Macksey tar även upp avstånden i Ryssland som var av helt annan art än vad tyskarna upplevt i Polen och Frankrike. Det innebar att förbanden var helt slutkörda när den avgörande framstöten mot Moskva skulle genomföras. Liddel Hart är av den uppfattningen att det var den främsta orsaken till tyskarnas misslyckande.

Keegan poängterar också tidsförlusten som uppstod i augusti när Hitler och OKH var oense om i vilken riktning fälttåget skulle fortsätta. Den fick tyskarna senare betala dyrt för.

Clark bidrar med ytterligare en aspekt när han anser att tyskarna inte hade pansarförband för ett anfall i tre olika riktningar samtidigt. En tyngdpunkt skulle ha utsetts dit pansarförbanden hade underställts.

¹⁴⁴ Se sid 19-20

Förster påpekar att oenigheten mellan Hitler och Halder om hur fälttåget skulle genomföras aldrig klarades ut. Det påverkade genomförandet eftersom Halder hela tiden verkade för att hans vilja skulle genomsyra hur striderna genomfördes. Uppehållet i augusti var en allvarlig följd av denna oenighet. Likaså återupptagandet av anfallet mot Moskva i november.

Klink visar på en konsekvens som inte påverkade operation Barbarossa men som var den definitiva dödsstöten för ett Blitzkriegkoncept. När Hitler övertog befälet för armén innebar det en mer utpräglad kommandostyrning än tidigare. Det skulle få stor påverkan på krigföringen de kommande åren.

Enligt min mening är ingen orsak mer bidragande än någon annan. Dessa orsaker i kombination med oförmågan att anamma de taktiska och operativa fördelar som skapats för att kunna uppnå definierade strategiska mål var det som bidrog till misslyckandet.

Vilket blir resultatet om vi granskar fälttåget utifrån vad manöverkrigföringsteoretikerna säger?

Enligt Simpkin skall de strategiska målen ta hänsyn till fiendens styrkor och resurser. Tyskarnas målsättning byggde på en grav underskattning av ryssarnas politiska, militära och ekonomiska styrka. Dessa målsättningar skall dessutom styra de uppdrag som skickas ned i systemet. Även här skapade konflikten mellan Halder och Hitler en dålig jordmån för framgång.

Däremot hade tyskarna lyckats identifiera objekt som var viktiga resurser för ryssarna. De kunde bara inte enas om vilket som var viktigast.

Leningrad, Moskva eller oljefälten i Kaukasus var alla viktiga resurser för fienden och skall då enligt Simpkin erövrats. Misstaget tyskarna gjorde var att vilja erövra alla tre samtidigt när resurserna bara räckte till krig i en riktning. Enligt Simpkin uppnås framgång i manöverkrigföringen genom sammanlagda effekten av tid, insatta förband och rörligheten. Dessa tre faktorer lyckades inte tyskarna vidmakthålla under fälttåget.

Under augusti månad förlorades tid, de insatta förbanden tappade efterhand slagkraft och det fanns inga reserver. Vädret fick sedan en avgörande inverkan på rörligheten.

Leonhard poängterar en snabb rörelse mot fiendens mest sårbara punkt. Den tyska militära och politiska ledningen var oense om vilken den punkten var. Det blev mest kännbart under ”de nitton dagarna” i augusti månad, när mycken tid gick förlorad. På taktisk nivå uppnådde tyskarna stora framgångar som kan förklaras av Linds teorier.

Trots det fanns det oenighet även på den nivån. Ett exempel på detta är Mansteins redogörelse för oenigheten om vilken pansarkår som skall vara tyngdpunkten hos armégrupp Nord. Utrymmet för cheferna att handla enligt uppdragstaktik blev också mindre framförallt efter Hitlers ändringar av ledningsförhållandena i december 1941.

På operativ och strategisk nivå var oenigheten ännu större om var tyngdpunkten skulle vara.

7. Sammanfattning och diskussion

Den tyska armén med understöd av flyg från Luftwaffe hade under de första krigsåren av andra världskriget oerhörda framgångar. Tyskarna genomförde ett antal fälttåg med en taktik som för motståndarna kom som en chock. Snabba framstötter med stridsvagnar och flyg som effektivt slog ut motståndarnas försök till motanfall, ändlösa kolonner av flyende soldater och civilbefolkning och triumferande tyska krigsledare var en vanlig bild de första krigsåren. Världen talade om ett Blitzkrieg och det fick en förlamande effekt, Hitlers legioner var oövervinnliga. Utanför Moskvas förorter i december 1941 körde dessa legioner fast, hädanefter skulle tyskarna vara de som i huvudsak ägnade sig åt defensiv krigföring. Visserligen skulle de genomföra offensiva operationer även i fortsättningen. Men dessa skulle inte leda till de avgöranden som uppnått i Polen och Frankrike.

Vad berodde dessa inledande framgångar på? Var Blitzkrieg ett genomtänkt krigföringskoncept?

7.1 Utvecklingen av Blitzkrieg innan kriget

Författarna är oense om begreppets uppkomst. De är överens om att det uppkommit innan kriget men vem som först myntade begreppet är oklart. Enligt min mening är det troligen ett begrepp som lanserats för att ge ett samlingsnamn som är enkelt att förstå och som kan skapa associationer. Före kriget kan man utläsa två grupperingar inom den tyska militära ledningen. Det fanns officerare som utvecklat idéer om olika krigföringsmetoder inom sina olika truppdrag. Sedan fanns det också de officerare som var konservativa, försiktiga och såg med skepsis på de nya idéer som utvecklats. Det fanns ingen stark arméchef eller stabschef inom den militära ledningen som kunde ena de två grupperna kring ett krigföringskoncept. Inte heller den politiska ledningen insåg att de olika krigföringsmetoderna kunde användas samlat i ett koncept. Visserligen gav Hitler sitt godkännande till uppsättandet av pansardivisioner och utveckling av Luftwaffe, men inte med baktanken att använda det som ett koncept.

7.2 Framgången i Polen och Frankrike

Även om ordet Blitzkrieg basunerades ut i världspresen med feta rubriker efter Polens erövring så var det knappast utifrån ett färdigt koncept. Pansarförbandens roll var inte avgörande för utgången. Tyskarna överraskade polackerna tack vare sin snabba mobilisering. Polackerna hade dessutom utnyttjat sina stridskrafter på ett oklokt sätt. Deras utgångsgruppering förenklade för tyskarna som utförde fälttåget enligt gammal tysk tradition med två överflygningar i en kniptångsmanöver från norr och sydväst.

Polackerna hade redan förlorat viljekampen mot tyskarna eftersom de inte insett det hot de var utsatta för utan höll fast vid föråldrade värderingar om ledningsprinciper. Dessutom insåg de inte att den utgångsgruppering de valt beskar handlingsfriheten till motoffensiv.

Mansteins idé om hur Frankrikefälttåget skall genomföras är ett klart exempel på en Blitzkriegoperation. Den går också helt i linje med de teorier som framförs om manöverkrigföringen. Även operationens genomförande; den oväntade framryckningen genom Ardennerna, den målmedvetna övergången av Meuse vid Sedan samt den snabba framryckningen av pansartäterna mot kanalkusten är också ett skolexempel på detta. Men det är enligt min mening inte frukten av ett hos militärledningen förankrat Blitzkriegkoncept. Under planeringen och genomförandet av fälttåget uppstod konflikter mellan de tyska generalerna som påvisar detta faktum. Delar av den strategiska målsättningen går också förlorad genom engelsmännens evakuering vid Dunkerque. Då hade den politiske ledaren som fastställt denna målsättning gått in och beordrat halt på pansarförbanden som skall utdela nådastöten.

Det visar att tyskarna inte var enade i hur det militära instrumentet skulle användas. Men de allierade hade viljeförlamats och därför lyckades operationen.

7.3 Misslyckandet i Ryssland

Även inför och under genomförandet av det ryska fälttåget uppstod konflikter mellan de tyska generalerna om hur pansarförbanden skulle användas. Trots det uppnådde tyskarna enorma framgångar på taktisk nivå, eftersom dessa konflikter där kunde lösas. De tyska pansardivisionerna genomförde krigföringen enligt de tre kriterier för framgång som Lind ställt upp; uppdragstaktik, tyngdpunkt och styrka och svagheter. Det var snarare på den operativa och strategiska nivån som orsaken till misslyckandet står och finna. Oenigheten om den strategiska målsättningen för fälttåget mellan den politiska och militära ledningen löstes aldrig. Rysslands politiska, ekonomiska och militära styrka var underskattad från tyskarnas sida.

Det gjorde att ryssarnas vilja till fortsatt kamp aldrig upphörde till skillnad från tyskarnas motståndare i de tidigare fälttågen. De geografiska förhållandena i Ryssland bidrog också till att tyskarna tappade tid och tempo. Dessa element är otroligt viktiga för framgång i manöverkrigföring. Tyskarna hade inget motdrag mot dessa faktorer och därför körde fälttåget fast vid Moskva och de fick bara en hastig skymt av Kremls blänkande lökkupoler.

7.4 Myten om Blitzkrieg

Den bild som de olika författarna ger visar att det fanns inget koncept för den tyska militära ledningen och enas kring vid genomförandet av sina fälttåg.

Det rådde en stor oenighet mellan de tyska generalerna i huruvida pansarförbanden skulle användas. Den kan närmast betraktas som två olika skolor. Den ”progressiva skolan” fick gehör hos den politiska ledningen för många av sina idéer. Men det fanns ingen samlande kraft hos den militära ledningen som kunde ena generalerna kring en metod och föra krig.

Framgångarna i fälttåget mot Polen berodde på andra orsaker. Det var endast under fälttåget mot Frankrike som pansarförbanden kom att spela en helt avgörande roll. Och det var endast vid det fälttåget som den militära ledningen kunde enas kring en plan som kan sägas utgöra ett Blitzkriegkoncept.

Vid operation Barbarossa var främsta orsaken till tyskarnas misslyckande att de inte kraftsamlade pansarförbanden mot det strategiska och operativa målet.

Därför blir det svårt och använda Blitzkrieg som ett samlat begrepp när man vill åskådliggöra manöverkrigföring. Eftersom det inte fanns något samlat koncept.

Vill man använda sig av exempel från de tre olika fälttågen, finns det bara ett av dessa som belyser teorierna på den strategiska, operativa och taktiska nivån.

Fälttåget mot Frankrike visar hur den tyska militära ledningen med sin *Sichelschnitt*-plan skulle uppnå den strategiska målsättningen och förinta de allierade arméerna. Guderians anfall över Meuse och framryckningen mot kanalkusten som är exempel på hur en chef på taktisk nivå utnyttjar sina förband för att uppnå det strategiska målet.

Tyskarna hade genom införandet av sina pansardivisioner möjligheter och införa ett koncept för sin krigföring. Det rådde trots det en stor oenighet hos den militära ledningen hur det skulle genomföras. Det finns en historisk koppling till de förhållanden som råder i Sverige idag. Vi håller på och införa ett koncept för krigföring som heter RMA (Revolution in Military Affairs) Är vår svenska militär ledning enig om hur RMA-konceptet skall genomföras för att lösa de strategiska målen?

8. Källor

8.1 De tyska generalerna

Heinz Guderian *Panzer Leader* Da Capo Press Inc. New York 1996

Erich Von Manstein: *Lost Victories* Methuen and Co Ltd London 1958

F. W. Von Mellenthin: *Panzer Battles* Ballantine Books New York 1971

F. W. Von Mellenthin: *German Generals of WW II, as I saw them.* University of Oklahoma press, Norman 1977

8.2 De anglosachsiska historikerna

Alan Clark: *Barbarossa The Russian-German Conflict 1941-1945.* Hutchinson and Co Ltd London 1965.

Len Deighton: *Blixtkrig* Atlantis Stockholm 1979

John Keegan: *The Second World War* Pimlico London 1997

Barry A Leach: *German Strategy against Russia 1939-41.* Oxford University Press 1973

Basil H Liddell-Hart: *Andra Världskrigets historia del I* Hazras Uppsala 1970

Basil H Liddell-Hart: *The German Generals talk* New York 1948

Kenneth Macksey *Guderian Creator of the Blitzkreig* New York 1976

8.3 De tyska historikerna

Diverse författare: *Germany and the Second World War del I-IV.* Oxford University Press 1991

Red. Kent Zetterberg och Gunnar Åselius *Historia, Krig och Statskonst.* Stellan Bojerud *Blixtkriget i Polen – myter och realiteter.* Probus Stockholm 2000

8.4 Manöverkrigföringsteoretiker

Robert Leonhard *The art Of Maneuver* Presidio Novato CA 1994

William S Lind *Manoeuvre Warfare Handbook* Westview Boulder 1985

Richard E. Simpkin *Race to the Swift* Brassey's London 1985

8.5 Övriga

Brian Bond *The Pursuit of Victory from Napoleon to Saddam Hussein* Oxford University Press New York 1998

William L. Shirer: *Det tredje rikets uppgång och fall* Forum Stockholm 1960

H. R. Trevor – Roper: *Hitlers War Directives 1939-45* Sidgwick and Jackson London 1964

8.6 Internet

<http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWIIEurope/WWIIEToC.htm> 2001-05-21

10. Abstract

Germany's Blitzkrieg during the beginning of World War II has been studied from many perspectives, both according to the military operations and the government's politics.

This work examines if Blitzkrieg was a concept developed before the war. Or did it develop during and between the three campaigns against Poland, France and Russia, between the years 1939-41?

The study is based on the study of literature on the subject and it will take a look upon what different writers' opinions are about Blitzkrieg as a concept. It will also take a look at the connection with the theories about maneuver warfare, which often uses Blitzkrieg as an example of how to make war according to these theories.

The study looks upon some questions as a help to investigate these conditions. Was Blitzkrieg a concept developed before WW II? If it was, who was behind it? What was behind the success of the Wehrmacht in France 1940? And finally which were the reasons behind the failure of the Barbarossa campaign? The study ends with a final analysis to find out if Blitzkrieg was a concept or not.

Key Words: Blitzkrieg, Maneuver Warfare, Germany and World War II.

11. Bilagor

Kartbilderna är hämtade på Internet på följande webbadress:

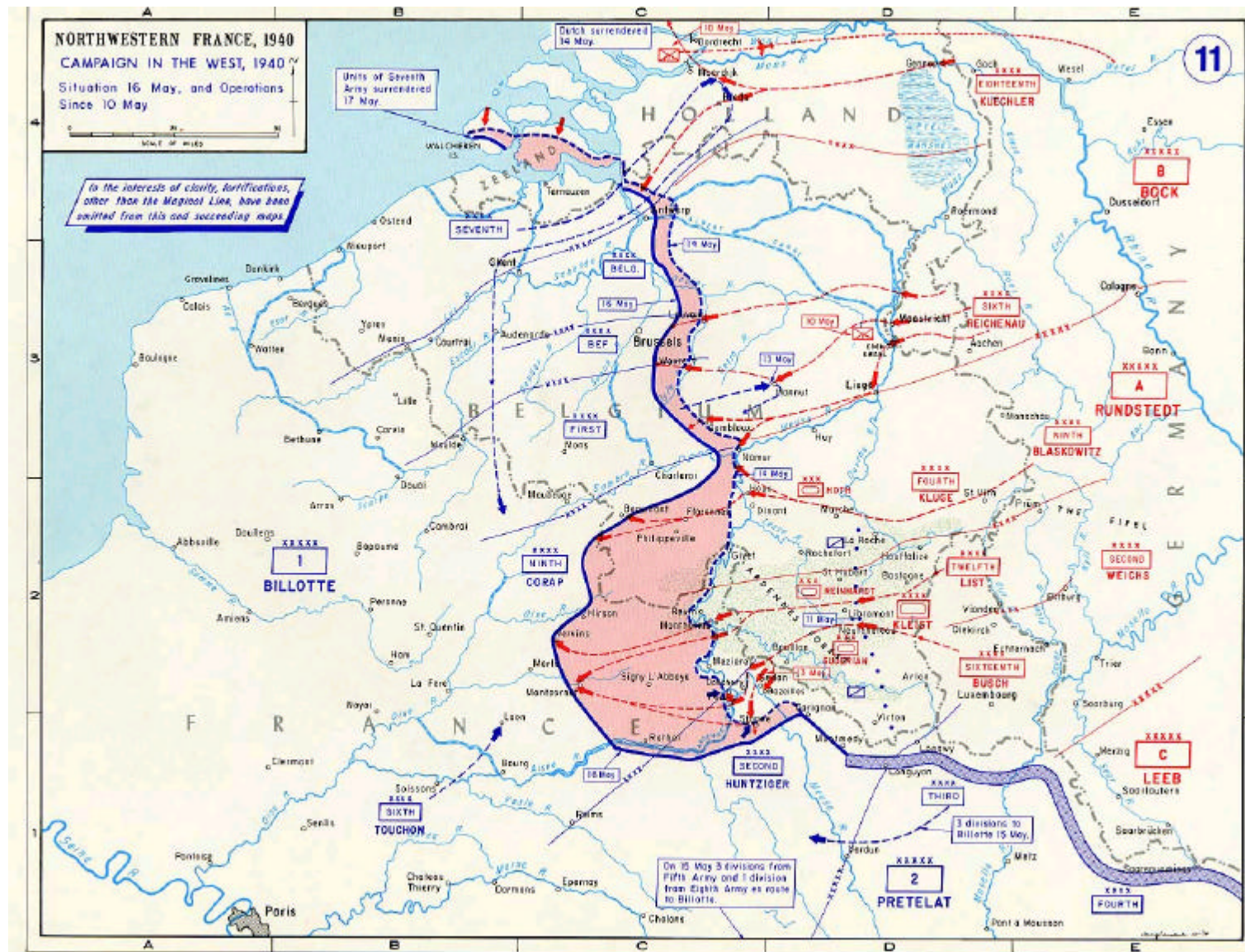
<http://www.dean.usma.edu/history/dhistorymaps/WWIIPages/WWIIEurope/WWIEToC.htm>

11.1 Karta över fälttåget mot Polen

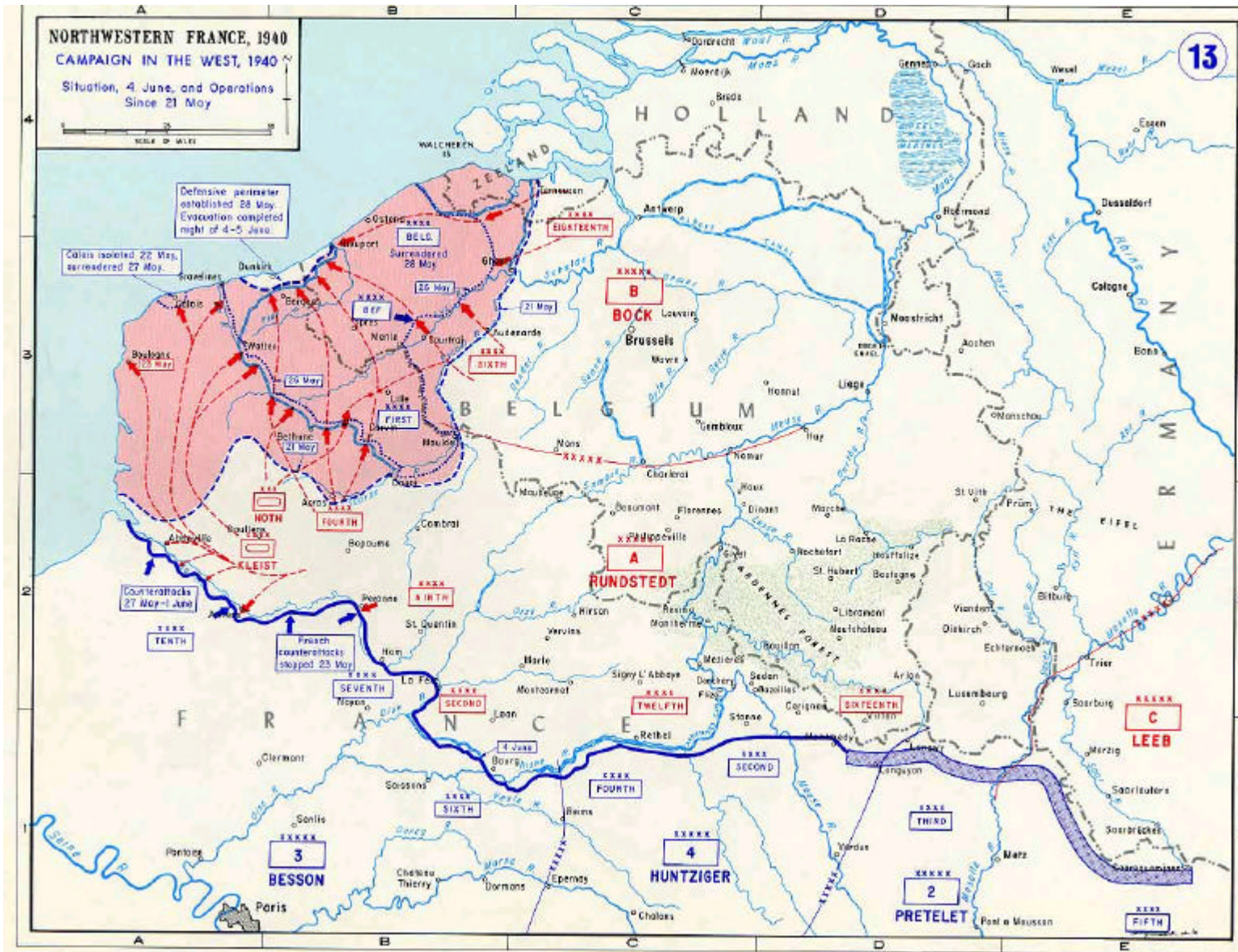
11.2 Kartor över fälttåget mot Frankrike

11.3 Kartor över operation Barbarossa

Bilaga 11.2 Karta utvisande fälttåget mot Frankrike 10 maj-16 maj 1940

Bilaga 11.2 Karta utvisade fälttåget mot Frankrike 21 maj-4 juni 1940

Bilaga 11.3 Karta utvisande operation Barbarossa 22 juni-25 augusti 1941

